

ΕΠΙΤΡΟΠΗ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ

Βρυξέλλες, 18.01.2000
COM(2000) 4 τελικό

ΕΚΘΕΣΗ ΤΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

**ΕΡΕΥΝΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ
ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ ΤΩΝ ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ**

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Περίληψη των αποτελεσμάτων και συστάσεις	3
I - Εισαγωγή	11
II - Ποσοστό απόκρισης στο ερωτηματολόγιο	12
III - Η ερμηνεία των στατιστικών πινάκων	13
- 1. Γενικά και ακαδημαϊκά θέματα	13
- 2. Κοινωνική κατάσταση των φοιτητών του προγράμματος ERASMUS και των γονέων τους	19
- 3. Οικονομικά θέματα	21
Παραρτήματα	26
- Παράρτημα 1 - Στατιστικοί πίνακες (Πίνακες 1 έως 28)	
- Παράρτημα 2 - Η μεθοδολογία που χρησιμοποιήθηκε κατά τη διεξαγωγή της έρευνας	
- Παράρτημα 3 - Τα κριτήρια επιλογής του δείγματος της κάθε χώρας	
- Παράρτημα 4 - Σύσταση της οργανωτικής ομάδας	
- Παράρτημα 5 - Ερωτηματολόγιο	

ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΩΝ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΣΥΣΤΑΣΕΙΣ

Η έρευνα των φοιτητών του προγράμματος ERASMUS

1. Η κοινωνικο-οικονομική έρευνα διεξήχθη στο τέλος του 1998. Περισσότεροι από 20.000 φοιτητές ή σχεδόν το ένα τέταρτο όσων συμμετείχαν στο πρόγραμμα κινητικότητας των φοιτητών ERASMUS το ακαδημαϊκό έτος 1997/98 κλήθηκαν να συμμετάσχουν στην έρευνα, η οποία κάλυψε 300 ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε 15 χώρες¹. Απάντησαν περίπου 9.500 φοιτητές που αντιστοιχούν σε συνολικό ποσοστό απόκρισης 46% - αρκετό για να εξασφαλίσει ότι η έρευνα παρέχει έγκυρες πληροφορίες για το κεφάλαιο ERASMUS του προγράμματος ΣΩΚΡΑΤΗΣ.
2. Το πρόγραμμα κινητικότητας του ERASMUS, που ξεκίνησε με 3.000 φοιτητές το 1987/88 και έφτασε να ξεπερνά τους 100.000 σήμερα, χαίρει μεγάλης εκτίμησης στον κόσμο της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη και επεκτείνεται τώρα και σε πολλές χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Οι εμπειρίες που προσφέρονται στους διακινούμενους φοιτητές είναι πολλές και ποικίλες και δεν περιορίζονται μόνο σε εκπαιδευτικές.
3. Πολλά από τα πορίσματα της έρευνας ενισχύουν ευρέως διαδεδομένες απόψεις σχετικά με τα πλεονεκτήματα μιας περιόδου σπουδών στο εξωτερικό στο πλαίσιο του ERASMUS και τον αντίκτυπο του προγράμματος στην κινητικότητα των φοιτητών στην Ευρώπη. Έτσι επιβεβαιώνεται ότι τα κοινοτικά προγράμματα στον τομέα της εκπαίδευσης, κατάρτισης και νεότητας παίζουν σημαντικό ρόλο.
4. Τα κύρια πορίσματα της έρευνας που παρουσιάζονται στη συνέχεια καλύπτονται πιο λεπτομερώς στο τμήμα ΙΙΙ της παρούσης έκθεσης. Οι στατιστικοί πίνακες που περιλαμβάνουν τα δεδομένα όλων των συμμετέχουσων χωρών στις οποίες γίνεται αναφορά παρουσιάζονται στο Παράρτημα Ι.

Α. Γενικά θέματα

5. Το έργο της φοιτητικής έρευνας έδειξε ότι **υπάρχει έλλειψη εναρμονισμένων και συγκρίσιμων ευρωπαϊκών στατιστικών στοιχείων σχετικά με την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση των φοιτητών**. Επίσης υπάρχουν ισχυρές ενδείξεις ότι η συλλογή τέτοιων δεδομένων σε εθνικό επίπεδο είναι ατελής σε ορισμένες χώρες. Για να εξεταστεί ο φοιτητικός πληθυσμός από κοινωνική και οικονομική άποψη και να καταρτιστούν κατάλληλα προγράμματα στον τομέα αυτό είναι απαραίτητο να βελτιωθεί η διαθεσιμότητα στατιστικών στοιχείων. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ελπίζει ότι η πρόσφατη πρωτοβουλία του γερμανικού υπουργείου Παιδείας και Έρευνας να συντονίσει μια έρευνα μεγάλης κλίμακας σχετικά με την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση του φοιτητικού πληθυσμού στα κράτη μέλη θα υλοποιηθεί. Στην πρωτοβουλία αυτή αντέδρασαν θετικά πολλοί

¹ Για πρακτικούς λόγους οι τρεις μικρότερες χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα κινητικότητας των φοιτητών ERASMUS - η Ισλανδία, το Λιχτενστάιν και το Λουξεμβούργο - δεν συμμετείχαν στην έρευνα.

γενικοί διευθυντές της ΕΕ για την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα συνεισφέρει στο έργο αυτό όπως έκανε και για τον πρόδρομό του το 1997, την *Euro Student Report*² (*Εκθεση για τους Ευρωπαίους φοιτητές*).

6. Για το πρόγραμμα ΣΩΚΡΑΤΗΣ γενικά η διαπίστωση ότι οι **φοιτητές του ERASMUS εκφράζουν υψηλό βαθμό ικανοποίησης από το αποτέλεσμα της περιόδου σπουδών στο εξωτερικό τόσο από ακαδημαϊκή όσο και από κοινωνικοπολιτιστική άποψη** είναι εξαιρετικά ενθαρρυντική. Όπως ήταν αναμενόμενο σχεδόν όλοι (98%) οι φοιτητές που συμμετείχαν στην κοινωνικο-οικονομική έρευνα χαρακτήρισαν την εμπειρία τους με το ERASMUS ως θετική ή πολύ θετική από κοινωνική και πολιτιστική άποψη (Πίνακας 4) - και σχεδόν άλλοι τόσοι (91%) - τη θεώρησαν θετική από ακαδημαϊκή άποψη (Πίνακας 5).

Ωστόσο τα προβλήματα ακαδημαϊκής φύσης που επισήμαναν το 9% των φοιτητών αξίζουν την προσοχή των εθνικών αρχών, ιδίως στις χώρες όπου η αρνητική βαθμολογία είναι υψηλότερη από το μέσο όρο, καθώς μπορεί να υπάρχουν διάφοροι λόγοι που εξηγούν τις δυσκολίες που συναντούν μερικές φορές οι φοιτητές: οι διαφορές μεταξύ των εκπαιδευτικών συστημάτων στα κράτη μέλη όσον αφορά την οργάνωση και το επίπεδο χρηματοδότησης (που με τη σειρά τους επηρεάζουν τις υλικές συνθήκες, το βαθμό επαφής με τους καθηγητές, την πρόσβαση σε ηλεκτρονικούς υπολογιστές, βιβλιοθήκες και άλλα μέσα) ίσως να είναι ένας από τους παράγοντες, αλλά το ίδιο μπορεί να ισχύει και για προβλήματα γλωσσικής ή/και πολιτιστικής φύσης που αναμφίβολα παίζουν ρόλο, ιδίως στις ανταλλαγές μεταξύ Βόρειας και Νότιας Ευρώπης. Άλλο ένα γνωστό πρόβλημα αφορά την ακαδημαϊκή αναγνώριση εκ μέρους του πανεπιστημίου προέλευσης των σπουδών που πραγματοποιήθηκαν στο εξωτερικό. Η εισαγωγή του ευρωπαϊκού συστήματος μεταφοράς διδακτικών μονάδων (ECTS) σε όλο και ευρύτερη κλίμακα έχει ήδη συνεισφέρει στην επίλυση αυτού του προβλήματος, αλλά απαιτούνται ακόμα περαιτέρω προσπάθειες για να εξασφαλιστεί η ευρύτερη εφαρμογή του.

7. Το 1997/98, αν και ήταν διαθέσιμες σχεδόν 181.000 θέσεις φοιτητών στο πλαίσιο των συμβάσεων ERASMUS μεταξύ των ιδρυμάτων στις 18 χώρες που συμμετείχαν στην κινητικότητα των φοιτητών του προγράμματος ERASMUS, μόνο 86.000 καλύφθηκαν τη χρονιά εκείνη (που αντιστοιχεί σε ένα **γενικό ποσοστό κάλυψης (δηλαδή πραγματικής χρήσης των θέσεων) μόνο 50% περίπου** (Πίνακες 1-3)).

Η διαφορά στον αριθμό των προσφερόμενων θέσεων και των θέσεων που χρησιμοποιήθηκαν μπορεί να συσχετιστεί με αρκετούς παράγοντες, η σημασία των οποίων διαφέρει από χώρα σε χώρα. Ίσως τα συμμετέχοντα πανεπιστήμια να υπερεκτιμούν τον αριθμό των φοιτητών κατά την περίοδο υποβολής των αιτήσεων, αλλά παίζουν ρόλο και άλλοι παράγοντες, δύο από τους οποίους πρέπει να αναφερθούν εδώ:

² *Euro Student Report. Social and Economic Conditions of Student Life, Synopsis of indicators for Austria, France, Germany and Italy*, Deutsches Studentenwerk, Bonn, 1997.
(*Εκθεση για τους Ευρωπαίους φοιτητές. Οι κοινωνικές και οικονομικές συνθήκες της φοιτητικής ζωής. Σύνοψη δεικτών για την Αυστρία, τη Γαλλία, τη Γερμανία και την Ιταλία*. Γερμανικός φοιτητικός σύλλογος, Βόννη, 1997).

(i) **Οι χώρες με λιγότερο διαδεδομένες γλώσσες γενικά θίγονται περισσότερο από χαμηλά ποσοστά κάλυψης εισερχόμενων φοιτητών.** Μπορούν να ληφθούν διάφορα μέτρα για τη βελτίωση της κατάστασης αυτής που ποικίλουν ανάλογα με τις τοπικές συνθήκες: γλωσσική προετοιμασία, προώθηση / ενημέρωση, συμπληρωματική χρηματοδότηση, κτλ.

(ii) Επιπλέον, **η πολιτική των υψηλών υποτροφιών** (κατά την οποία χορηγούνται σχετικά υψηλές υποτροφίες ERASMUS σε ένα μικρό αριθμό φοιτητών, αντί για μικρότερες υποτροφίες σε πολλούς φοιτητές) **που παρατηρείται κυρίως στις χώρες με το χαμηλότερο κόστος ζωής και περιορισμένα προγράμματα άμεσης κρατικής ενίσχυσης, ίσως να είναι ένας από τους λόγους που δεν χρησιμοποιούνται όλες οι θέσεις εξερχόμενων φοιτητών.** Η δυνατότητα να σταλούν στο εξωτερικό φοιτητές ERASMUS χωρίς υποτροφία κινητικότητα ERASMUS (αλλά με όλα τα άλλα πλεονεκτήματα που σχετίζονται με την ιδιότητα του φοιτητή ERASMUS) ίσως να είναι ένας τρόπος να διατηρηθεί η πολιτική των υψηλών υποτροφιών για επίλεκτους φοιτητές ενθαρρύνοντας ταυτόχρονα την αύξηση της γενικότερης φοιτητικής κινητικότητας. Ωστόσο θα πρέπει να ληφθεί υπόψη και η οικονομική κατάσταση του κάθε φοιτητή.

B. Κοινωνική και οικονομική προέλευση των φοιτητών

8. Η σχέση ανάμεσα στην κοινωνικο-οικονομική προέλευση των φοιτητών και την πρόσβαση των φοιτητών στο πρόγραμμα κινητικότητας των φοιτητών ERASMUS ήταν ένας από τους κύριους λόγους που υπαγόρευσαν την παρούσα έρευνα. Δυστυχώς, η πραγματοποίηση αξιόπιστων συγκρίσεων σε ευρωπαϊκό επίπεδο ανάμεσα στα δεδομένα από την έρευνα των φοιτητών ERASMUS και το φοιτητικό πληθυσμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ή τον πληθυσμό γενικότερα κατορθώθηκε μόνο για ορισμένες απόψεις που σχετίζονται με το θέμα αυτό, λόγω της έλλειψης συγκρίσιμων δεδομένων που αναφέρθηκε παραπάνω. Η κοινωνικο-οικονομική προέλευση έχει διάφορες έννοιες που πρέπει να μελετηθούν μεμονωμένα. Στη συνέχεια θα συζητηθούν πρώτα η εισοδηματική κατάσταση και το μορφωτικό και επαγγελματικό υπόβαθρο των γονέων, που χρησιμοποιούνται συχνά, μεμονωμένα ή σε συνδυασμό, για να καθορίσουν την κοινωνικο-οικονομική κατάσταση ενός ατόμου. Κατόπιν θα αναφερθούν άλλες κοινωνικές απόψεις.
9. Οι γραφικές παραστάσεις της *Euro Student Report* (1997) δείχνουν³ ότι το ποσοστό σπουδών στο εξωτερικό των φοιτητών που προέρχονται από οικογένειες με υψηλότερο εισόδημα είναι σημαντικά υψηλότερο από εκείνο των φοιτητών από οικογένειες με χαμηλότερο εισόδημα και θα περίμενε κανείς η κατάσταση αυτή να αντανakλάται στην έρευνα του ERASMUS. Ωστόσο, η έρευνα δεν φαίνεται να στηρίζει τον ισχυρισμό ότι οι φοιτητές του ERASMUS γενικά είναι πιο προνομιούχοι από οικονομική άποψη από άλλους φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Στην πραγματικότητα το 53% των ερωτηθέντων φοιτητών χαρακτηρίζουν το εισόδημα των γονιών τους ως μέσο ή χαμηλότερο από το μέσον όρο (Πίνακας 19). Λίγες άμεσες συγκρίσεις με τους φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης είναι γενικά διαθέσιμες αλλά ένας από τους δείκτες της *Euro Student Report* (εισόδημα των γονέων των φοιτητών) υποδεικνύει ότι οι

³ Διάγραμμα 4: 'Παραμονή στο εξωτερικό για σπουδές ανά γονικό εισόδημα'.

φοιτητές ERASMUS δεν διαφέρουν σημαντικά από την άποψη αυτή. **Η οικονομική προέλευση της οικογένειας - βάσει της εισοδηματικής κατάστασης των γονέων - γενικά δεν φαίνεται να αποτελεί παράγοντα επιλογής των φοιτητών ERASMUS.** Ωστόσο υπάρχουν ενδείξεις ότι το χαμηλό εισόδημα των γονέων επηρεάζει πράγματι τη συμμετοχή σε χώρες όπου οι φοιτητές κανονικά μένουν με τους γονείς τους και όπου η άμεση κρατική ενίσχυση των φοιτητών είναι περιορισμένη.

10. Τα αποτελέσματα της έρευνας δείχνουν επίσης ότι το **οικονομικό υπόβαθρο της οικογένειας δεν έχει σημαντική επίδραση στο προσωπικό εισόδημα των φοιτητών ERASMUS:** κατά μέσο όρο η διαφορά του εισοδήματος των φοιτητών η οικογένεια των οποίων ανήκει στο υψηλότερο και στο χαμηλότερο εισοδηματικό επίπεδο είναι μόνο 70 € μηνιαίως, ένα ποσό που μπορεί να χαρακτηριστεί με ασφάλεια ως χαμηλό (Πίνακας 20). Το εισόδημα των φοιτητών ERASMUS που μένουν με τους γονείς τους δεν είναι υψηλότερο από εκείνο άλλων φοιτητών που μένουν με τους γονείς τους στις χώρες για τις οποίες υπάρχουν συγκριτικά στοιχεία. Επιπλέον, τα πορίσματα υποδεικνύουν ότι **η οικονομική προέλευση των φοιτητών λαμβάνεται υπόψη είτε από τα εθνικά συστήματα ενίσχυσης των φοιτητών (άμεσα ή έμμεσα) είτε κατά τη διαδικασία χορήγησης των υποτροφιών ERASMUS ή και στις δύο περιπτώσεις.** Φαίνεται λογικό να συμπεράνουμε ότι η ενδεχόμενη κλίση των φοιτητών ERASMUS προς υψηλότερα εισοδηματικά επίπεδα αντικατοπτρίζει σε μεγάλο βαθμό την γενική κατάσταση που επικρατεί στους φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στα κράτη μέλη. Παρά τις προσπάθειες που γίνονται για να δοθούν ευκαιρίες σε όλες τις κοινωνικές ομάδες, η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση συνεχίζει να κλίνει κάπως προς τις υψηλότερες οικονομικές ομάδες.
11. Παρόμοια αποτελέσματα συναντάμε και όταν εξετάσουμε την **επαγγελματική κατάσταση των γονέων.** Τα δύο τρίτα των γονέων των φοιτητών ERASMUS ασκούν διοικητικά ή τεχνικά επαγγέλματα ή είναι ελεύθεροι επαγγελματίες (Πίνακας 14) σε σύγκριση με λιγότερο από τα δύο πέμπτα των εργαζομένων γενικά ηλικίας 45 ετών και άνω (Πίνακας 15). Τα διαθέσιμα στοιχεία για το γενικό φοιτητικό πληθυσμό (σχετικά με την επαγγελματική κατάσταση των αρχηγών των οικογενειών που περιλαμβάνουν φοιτητές) που προέρχονται από την έρευνα του ευρωπαϊκού εργατικού δυναμικού (1997) δεν φαίνεται να παρουσιάζουν σημαντικές διαφορές σε σύγκριση με τους φοιτητές του ERASMUS. Αν και πρέπει να είμαστε προσεκτικοί όσον αφορά τα στοιχεία της έρευνας του εργατικού δυναμικού, μπορούμε να δηλώσουμε με βεβαιότητα ότι **η επαγγελματική κατάσταση των γονέων δεν φαίνεται να αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την επιλογή των φοιτητών του ERASMUS.**
12. Ωστόσο, όταν εξετάσουμε το **μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας,** τα αποτελέσματα υποδηλώνουν μια κλίση των γονέων προς επίπεδο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι περισσότεροι φοιτητές ERASMUS (το 59%) έχουν ένα ή δύο γονείς πτυχιούχο(υς) τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβάνοντας πτυχία τόσο του "σύντομου κύκλου σπουδών" (λιγότερα από 3 χρόνια) όσο και του "μακρόχρονου κύκλου" (3 χρόνια και άνω) (Πίνακας 17). Αντίθετα, τα διαθέσιμα

στοιχεία⁴ για τους φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης γενικά υποδεικνύουν ότι γύρω στο 30% των κεφαλών των οικογενειών που περιλαμβάνουν φοιτητές είναι κάτοχοι τίτλου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Αν και πρέπει να είμαστε κάπως προσεκτικοί με τα δεδομένα, ιδίως όσον αφορά τις σκανδιναβικές χώρες και άλλες χώρες όπου οι φοιτητές κανονικά δεν ζουν με τους γονείς τους, υπάρχουν κάποιες ενδείξεις που υποδηλώνουν ότι οι **γονείς των φοιτητών με ERASMUS είναι κατά μέσο όρο λίγο περισσότερο μορφωμένοι από τους γονείς άλλων φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ευρώπη και ότι αυτός πράγματι είναι σημαντικός παράγοντας κατά την επιλογή των φοιτητών ERASMUS.**

Στις σύγχρονες κοινωνίες όπου όλες οι κοινωνικές τάξεις έχουν δικαίωμα πρόσβασης στα εκπαιδευτικά συστήματα έχει παρατηρηθεί πράγματι ότι το μορφωτικό επίπεδο της οικογένειας τείνει να γίνει ο σημαντικότερος παράγοντας που ερμηνεύει τα ακαδημαϊκά επιτεύγματα των παιδιών, παραγκωνίζοντας την επίδραση των οικονομικών παραγόντων. Αυτή η γενική τάση φαίνεται πως είναι εντονότερη στην περίπτωση των φοιτητών ERASMUS. Μπορούμε να υποθέσουμε ότι οι πιο μορφωμένοι γονείς γνωρίζουν καλύτερα την ανάγκη πραγματοποίησης σπουδών σε ξένες γλώσσες και διαφορετικές κουλτούρες για να δοθεί η ευκαιρία στα παιδιά τους να αναπτύξουν την πρωτοβουλία και την ανεξαρτησία τους - με λίγα λόγια, ακριβώς το είδος της εμπειρίας που μπορεί να προσφέρει μια περίοδος σπουδών με το ERASMUS. Θα μπορούσε επίσης να οφείλεται στο ότι οι πληροφορίες σχετικά με το πρόγραμμα ανταλλαγής είναι πιο διαδεδομένες στις οικογένειες αυτές. Συνεπώς παιδιά από αυτές τις υψηλότερες ομάδες από κοινωνική και πολιτιστική άποψη (αλλά όχι απαραίτητα υψηλής οικονομικής κατάστασης) έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα ΣΩΚΡΑΤΗΣ/ERASMUS.

13. Το ερώτημα σχετικά με το πώς θα μειωθεί η κλίση προς φοιτητές από τις ομάδες που πλεονεκτούν από κοινωνικοπολιτιστική άποψη είναι πράγματι προβληματικό, ακριβώς επειδή δεν βασίζεται σε οικονομικά, αλλά σε πολιτιστικά αίτια. Προγράμματα όπως το ERASMUS μπορούν να επιτύχουν στην προώθηση της οικονομικής ισότητας, αλλά η πολιτιστική ανισότητα μπορεί να επιλυθεί μόνο μακροπρόθεσμα με ενέργειες ολόκληρης της κοινωνίας. **Είναι απαραίτητη μια ανοιχτή συζήτηση για να βρεθεί ένας τρόπος που θα διασφαλίζει ότι το πρόγραμμα ERASMUS θα είναι προσιτό σε νέα άτομα από ένα πολύ ευρύτερο φάσμα πολιτιστικής προέλευσης από ότι φαίνεται να ισχύει σήμερα.** Οι φοιτητικές οργανώσεις που δραστηριοποιούνται σε ευρωπαϊκό επίπεδο θα μπορούσαν να ενθαρρυνθούν να συμμετάσχουν πιο ενεργά στο σχεδιασμό και στη διεξαγωγή ενημερωτικών εκστρατειών με στόχο αυτές τις ομάδες.
14. Όσον αφορά την **ισότητα των δύο φύλων**, οι εξελίξεις που παρατηρούνται στην τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ευρώπη τα τελευταία χρόνια αντικατοπτρίζονται στα ποσοστά του ERASMUS που είναι κοινά με το φοιτητικό πληθυσμό γενικά και δείχνουν τώρα ότι οι γυναίκες είναι η πλειονότητα (οι φοιτήτριες αποτελούν το 59% των φοιτητών του ERASMUS) (Πίνακας 9). Επομένως η **συμμετοχή στο ERASMUS γενικά δεν επηρεάζεται από το φύλο.** Μάλιστα όσον αφορά το

⁴ Από την έρευνα του ευρωπαϊκού εργατικού δυναμικού το 1997: αναλύσεις των φοιτητών που μένουν με τους γονείς τους.

φύλο οι προβληματικοί τομείς στην κινητικότητα των φοιτητών εντοπίζονται μάλλον σε ορισμένους κλάδους σπουδών που κυριαρχούνται από τους άνδρες και που υποεκπροσωπούνται στην κινητικότητα, αντικατοπτρίζοντας την εθνική κατάσταση γενικά.

15. Όσον αφορά **άλλα θέματα που σχετίζονται με την ισότητα των ευκαιριών**, τους φοιτητές με ειδικές ανάγκες, ορισμένες κοινωνικές ομάδες όπως τους μετανάστες και άλλες μειονότητες, αυτά δεν διερευνήθηκαν στο πλαίσιο της έρευνας του ERASMUS. Πραγματοποιήθηκαν ορισμένα βήματα στο πλαίσιο του ERASMUS για την οικονομική ενίσχυση φοιτητών με σοβαρές αναπηρίες, αλλά αυτός ο τομέας παραμένει σε μεγάλο βαθμό ανεξερευνήτος και ενδεχομένως προσφέρει μεγάλες δυνατότητες για περαιτέρω ενέργειες.
16. Τέλος έχει εξαιρετικό ενδιαφέρον να σημειωθεί ότι **γύρω στο 80% των φοιτητών που απάντησαν στην έρευνα είναι το πρώτο μέλος της οικογένειάς τους που σπουδάξει στο εξωτερικό** (Πίνακας 13). Το πόρισμα αυτό επιβεβαιώνει το γεγονός ότι τα ευρωπαϊκά προγράμματα πράγματι προσφέρουν προστιθέμενη αξία στο εκπαιδευτικό σύστημα και στη ζωή των μεμονωμένων φοιτητών καθώς και στις οικογένειές τους. Άλλα ενδιαφέροντα στοιχεία που πρέπει να σημειωθούν σχετικά με την οικογενειακή κατάσταση των φοιτητών είναι ότι στη Νότια Ευρώπη οι φοιτητές του ERASMUS μένουν κανονικά με τους γονείς τους, ενώ στη Βόρεια Ευρώπη το πιο συνηθισμένο είναι να μένουν σε ενοικιαζόμενο δωμάτιο ή σε φοιτητική εστία ή να μοιράζονται το κατάλυμά τους με άλλους φοιτητές (Πίνακας 12).

Γ. Οικονομικά θέματα

17. Η ανάλυση παρέχει σαφείς ενδείξεις για τις επιπλέον δαπάνες που συνεπάγονται οι σπουδές στο εξωτερικό. Το **57% των φοιτητών δήλωσαν ότι αντιμετώπισαν οικονομικά προβλήματα στο εξωτερικό** (Πίνακας 24). Οι φοιτητές που κανονικά μένουν με τους γονείς τους στην πατρίδα τους – περίπου το ένα τρίτο των φοιτητών του ERASMUS - και οι φοιτητές που προέρχονται από χώρες με χαμηλή άμεση δημόσια ενίσχυση για τους φοιτητές και που επομένως εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την οικονομική συνεισφορά των γονέων τους θίγονται ιδιαίτερα από οικονομικά προβλήματα.
18. **Ο διαφορετικός τρόπος ζωής και τα εθνικά συστήματα οικονομικής ενίσχυσης των φοιτητών φαίνεται να είναι οι κύριοι παράγοντες που ερμηνεύουν τις οικονομικές δυσκολίες των φοιτητών του ERASMUS.** Οι φοιτητές που κανονικά μένουν με τους γονείς τους στην πατρίδα τους δαπανούν κατά μέσον όρο 310 € επιπλέον μηνιαίως κατά την περίοδο των σπουδών τους στο εξωτερικό - περισσότερα από τα διπλάσια από ότι στην πατρίδα τους. Όπως ήταν αναμενόμενο το κόστος της στέγασης αντιπροσωπεύει τα δύο τρίτα του επιπλέον αυτού ποσού. Για τους φοιτητές που κανονικά δεν μένουν στο σπίτι των γονιών τους οι επιπλέον δαπάνες της περιόδου σπουδών στο εξωτερικό αντιπροσωπεύουν μια μέση αύξηση κατά 25% ή 130 € σε σχέση με τα κανονικά μηνιαία τους έξοδα. Για τους φοιτητές αυτούς οι επιπλέον δαπάνες για τη στέγαση παραμένουν σημαντικό ποσοστό (περίπου το ένα τρίτο) των επιπλέον εξόδων που αντιμετωπίζουν όσο βρίσκονται στο εξωτερικό (Πίνακας 27).

19. Γενικά η έρευνα επιβεβαιώνει ότι η υποτροφία του ERASMUS είναι απαραίτητο οικονομικό συμπλήρωμα για την κινητικότητα και ως κάποιιο βαθμό καλύπτει τα επιπλέον έξοδα των σπουδών στο εξωτερικό. Σε ορισμένες χώρες παρατηρείται ότι η υποτροφία ERASMUS χρησιμοποιείται για να αντισταθμίσει την έλλειψη δημόσιας χρηματοδότησης για σπουδές στο εξωτερικό. Αξίζει επίσης να σημειωθεί ότι η ομάδα των φοιτητών που έλαβε τις υψηλότερες υποτροφίες ERASMUS είναι εκείνη που αναφέρει τον υψηλότερο βαθμό οικονομικών προβλημάτων. Η διαπίστωση αυτή μπορεί να σχετίζεται με το εξής φαινόμενο: οι φοιτητές ERASMUS δεν ξεχωρίζουν απαραίτητα την υποτροφία του ERASMUS από άλλα είδη δημόσιας χρηματοδότησης που λαμβάνουν όταν συμμετέχουν σε κάποιο πρόγραμμα ανταλλαγής του ERASMUS, και αντιλαμβάνονται τα οικονομικά τους προβλήματα ως αποτέλεσμα της χαμηλής υποτροφίας του ERASMUS. Οι προσδοκίες των φοιτητών συχνά δεν είναι ρεαλιστικές και επομένως χρειάζεται καλύτερη ενημέρωση τόσο σε σχέση με το σκοπό της υποτροφίας (μια συνεισφορά στην κάλυψη του οριακού κόστους των σπουδών στο εξωτερικό) όσο και με το πραγματικό κόστος που πρέπει να αναμένουν στην χώρα υποδοχής.
20. Τα πορίσματα υποδεικνύουν ότι, αν και μια αύξηση της κοινοτικής χρηματοδότησης για τις υποτροφίες του ERASMUS θα ήταν ευπρόσδεκτη για τους φοιτητές, δεν θα έλυne όλα τα προβλήματα εφόσον είναι διαρθρωτικά και συνδέονται με τις εθνικές πολιτικές. Άλλοι τρόποι για την αύξηση της χρηματοδότησης της φοιτητικής κινητικότητας πρέπει να διερευνηθούν επίσης, όπως για παράδειγμα:
- η εισαγωγή κάποιου είδους 'ελέγχου των οικονομικών μέσων' βάσει της εμπειρίας των χωρών που εφαρμόζουν ήδη παρόμοια συστήματα·
 - η παροχή εναλλακτικών πηγών άμεσης ή έμμεσης ενίσχυσης, π.χ.: μειωμένες τιμές στα εισιτήρια, χρηματοδότηση από τη βιομηχανία, τις επιχειρήσεις και την τοπική κυβέρνηση, κτλ·
 - η δημιουργία ενός συστήματος φοιτητικών δανείων σε εθνικό ή και ευρωπαϊκό επίπεδο για να καλύψουν τις επιπλέον δαπάνες της κινητικότητας.

Δ. Περαιτέρω βήματα

21. Οι χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα ΣΩΚΡΑΤΗΣ/ERASMUS καλούνται να συζητήσουν τα πορίσματα της έρευνας αυτής με σκοπό τη συνεχή βελτίωση του προγράμματος και την προώθηση της συμμετοχής σε αυτό όλων των κατηγοριών φοιτητών.

Τα μέλη της υποεπιτροπής του προγράμματος ΣΩΚΡΑΤΗΣ για την τριτοβάθμια εκπαίδευση θα κληθούν να συντονίσουν σε συνεργασία με τις εθνικές υπηρεσίες των ΣΩΚΡΑΤΗΣ/ERASMUS, εθνικά μέτρα παρακολούθησης που περιλαμβάνουν μια πιο διεξοδική ανάλυση των δεδομένων της έρευνας που αφορούν την κάθε χώρα ξεχωριστά.

22. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή θα αναθεωρήσει τα αποτελέσματα του έργου της παρακολούθησης και θα συζητήσει με τις αρμόδιες επιτροπές τα ενδεχόμενα περαιτέρω βήματα που πρέπει να γίνουν σε κοινοτικό επίπεδο, ιδίως όσον αφορά την καλύτερη εφαρμογή των διατάξεων της απόφασης για τη δεύτερη φάση του προγράμματος ΣΩΚΡΑΤΗΣ που αφορά την εξέταση κοινωνικο-οικονομικών παραγόντων κατά τη χορήγηση σπουδαστικών υποτροφιών ERASMUS .

I - ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Ιστορικό

Στο πλαίσιο των διαπραγματεύσεων για την αναθεώρηση του προϋπολογισμού της πρώτης φάσης του προγράμματος ΣΩΚΡΑΤΗΣ, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο ζήτησε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή να παρουσιάσει μια έκθεση για την κοινωνική και οικονομική προέλευση των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που συμμετέχουν στο κεφάλαιο ERASMUS του προγράμματος ΣΩΚΡΑΤΗΣ.

Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή δημιούργησε λοιπόν σε συνεργασία με τις εθνικές υπηρεσίες ERASMUS ένα μηχανισμό συλλογής πληροφοριών διεξάγοντας μια έρευνα σε ένα αντιπροσωπευτικό δείγμα φοιτητών ERASMUS που είχαν συμμετάσχει στο πρόγραμμα το ακαδημαϊκό έτος 1997/98. Το έργο πραγματοποιήθηκε από το Μάιο του 1998 έως το Μάρτιο του 1999.

Η έρευνα αυτή παρέχει μια καλή βάση για συγκρίσεις με τις εθνικές πολιτικές χορήγησης ενισχύσεων. Μια οργανωτική ομάδα (βλέπε Παράρτημα 4) ενίσχυσε την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο έργο αυτό.

Η μεθοδολογία που υιοθετήθηκε

Η μεθοδολογία για τη διεξαγωγή του έργου περιλαμβάνει τις εξής φάσεις:

Ανάπτυξη

- Σύνταξη εναρμονισμένου ερωτηματολογίου (σε 11 γλώσσες).
- Ορισμός της μεθοδολογίας για τον υπολογισμό του αντιπροσωπευτικού δείγματος (βλέπε Παράρτημα 3).

Συλλογή και ανάλυση των δεδομένων

- Μέσω των εθνικών υπηρεσιών και ενός επιλεγμένου αριθμού ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (βλέπε κριτήρια επιλογής στο Παράρτημα 3).
- Επεξεργασία των δεδομένων και ερμηνεία των στατιστικών στοιχείων.

Παρουσίαση

Η παρούσα έκθεση ασχολείται με την έρευνα, την ερμηνεία των δεδομένων που προέκυψαν από την έρευνα, τα συμπεράσματα και τις συστάσεις. Οι στατιστικοί πίνακες περιλαμβάνονται στο Παράρτημα 1.

Περαιτέρω ανάλυση – ιδίως σε εθνικό επίπεδο – προγραμματίζεται βάσει λεπτομερέστερων αποτελεσμάτων από την ίδια την έρευνα και συγκριτικών προφίλ της κάθε χώρας.

II - ΠΟΣΟΣΤΑ ΑΠΟΚΡΙΣΗΣ ΣΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ (ΑΝΑ ΧΩΡΑ ΠΡΟΕΛΕΥΣΗΣ)

Με βάση τα κριτήρια που πρότεινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις εθνικές υπηρεσίες για την επιλογή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που θα αποτελούσαν το δείγμα της κάθε χώρας (βλέπε Παράρτημα 3), ελήφθησαν τα παρακάτω τελικά αποτελέσματα:

Ποσοστά απόκρισης (συνολικά αποτελέσματα)

Χώρα	Αριθμός ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που συμμετείχαν στην έρευνα	Αριθμός φοιτητών στο αρχικό δείγμα	Αριθμός φοιτητών που απάντησαν ⁵	Ποσοστό απόκρισης (%)
Βέλγιο(γαλλόφ.)	15	470	284	60%
Βέλγιο(φλαμ.)	6	787	546	69%
Σύνολο Βελγίου	21	1300	830	64%
Δανία	38	992	471	47%
Γερμανία	26	1704	775	45%
Ελλάδα	10	979	448	46%
Ισπανία	17	1699	660	39%
Γαλλία	15	1682	939	56%
Ιρλανδία	18	1006	358	36%
Ιταλία	15	2000	1380	69%
Κάτω Χώρες	14	1720	334	19%
Αυστρία	23	1300	791	61%
Πορτογαλία	17	1127	475	42%
Φινλανδία	14	1024	529	52%
Σουηδία	7	1099	741	67%
Ηνωμένο Βασίλειο	26	1700	442	26%
Νορβηγία	33	1072	290	27%
Σύνολο	301	20362	9463	46%

Το γενικό ποσοστό απόκρισης ανέρχεται σε 46% που είναι αρκετά ικανοποιητικό σε σύγκριση με άλλες έρευνες, παρά το γεγονός ότι τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν κατά τις διακοπές των Χριστουγέννων. Η διάρκεια των διακοπών αυτών ποικίλει από χώρα σε χώρα (π.χ. στη Νορβηγία οι διακοπές των Χριστουγέννων αρχίζουν το Νοέμβριο και διαρκούν μέχρι το τέλος Ιανουαρίου. Αυτό εξηγεί ίσως το χαμηλό ποσοστό απόκρισης της χώρας αυτής). Μόνο τρεις χώρες έχουν ποσοστό απόκρισης χαμηλότερο του 30%: η Νορβηγία (27%), το Ηνωμένο Βασίλειο (26%) και οι Κάτω Χώρες (20%). Αντίθετα η Ιταλία, το Βέλγιο, η Σουηδία και η Αυστρία σημείωσαν πολύ υψηλό ποσοστό απόκρισης.

Η επιτυχία της έρευνας οφείλεται κυρίως στη συνεργασία των εθνικών υπηρεσιών και των επιλεγμένων ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Επίσης το Ευρωπαϊκό Γραφείο Πληροφόρησης Φοιτητών (ESIB) πραγματοποίησε μια ενημερωτική εκστρατεία μεταξύ των φοιτητών σε 8 από τα κράτη μέλη του.

⁵ Οι αριθμοί αυτοί περιλαμβάνουν μόνο τις απαντήσεις που συμπεριλήφθηκαν στις αναλύσεις. Οι απαντήσεις που έλαβε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή μετά την ολοκλήρωση της εισαγωγής των δεδομένων δεν συμπεριλαμβάνονται.

III – ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΩΝ ΠΙΝΑΚΩΝ

Επεξηγηματικό σημείωμα σχετικά με την ερμηνεία των στοιχείων που προκύπτουν από τα ερωτηματολόγια

Ορισμένα βασικά στοιχεία που ζητήθηκαν στο ερωτηματολόγιο (π.χ. η χώρα του ιδρύματος υποδοχής, ο κλάδος σπουδών, η ηλικία, το έτος σπουδών, η διάρκεια της παραμονής στο εξωτερικό) μπορούν να συγκριθούν με τα στοιχεία που παρείχαν οι εθνικές υπηρεσίες στο πλαίσιο των συνήθων ετήσιων εκθέσεων τους στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Αυτό επέτρεψε να αξιολογηθεί κατά πόσον η σύσταση του τελικού δείγματος ήταν αντιπροσωπευτική του συνόλου των φοιτητών του ERASMUS. Εξετάστηκαν επίσης περαιτέρω βιογραφικά στοιχεία, όπως το φύλο, το μορφωτικό επίπεδο των γονέων και η οικογενειακή κατάσταση.

Καθορίστηκε ένα σύνολο θεμάτων που επιτρέπει την σύγκριση των δεδομένων που προέκυψαν από την έρευνα. Αυτό περιλαμβάνει τα εξής:

- Γενικά και ακαδημαϊκά θέματα·
- Κοινωνική κατάσταση των φοιτητών του προγράμματος ERASMUS και των γονέων τους·
- Οικονομικά θέματα

Στις περιπτώσεις όπου δεν υπήρχαν συγκρίσιμα ευρωπαϊκά ή εθνικά στοιχεία, πραγματοποιήθηκαν συγκρίσεις μόνο μεταξύ των φοιτητών του ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα στις διάφορες χώρες.

1 - Γενικά και ακαδημαϊκά θέματα

1.1 - Η κινητικότητα των φοιτητών του ERASMUS το 1997/98

(Πίνακες 1-3)

Το 1997/98 ήταν διαθέσιμες 180.985 θέσεις για φοιτητές στο πλαίσιο των συμβάσεων ERASMUS των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις 18 χώρες που συμμετείχαν στην κινητικότητα των φοιτητών του ERASMUS τη χρονιά εκείνη. Ο συνολικός αριθμός των φοιτητών του ERASMUS ήταν 86.000 που αντιστοιχεί σε **συνολικό ποσοστό κάλυψης 48%** (Πίνακες 1-3) ή περίπου στο 1% του συνόλου των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Τα ποσοστά κάλυψης επηρεάζονται από πολλούς παράγοντες: π.χ. τις προτιμήσεις των φοιτητών, τη γλώσσα της χώρας υποδοχής, τη δυνατότητα γλωσσικής προετοιμασίας, τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του συστήματος τριτοβάθμιας εκπαίδευσης της εκάστοτε χώρας υποδοχής και τη γενικότερη ελκυστικότητά της, τη διαθεσιμότητα υποτροφιών και δανείων κινητικότητας και τη διάρκεια των προγραμμάτων σπουδών. Τα υψηλότερα ποσοστά κάλυψης (ανά χώρα προέλευσης) σημειώθηκαν στην Αυστρία (65%), ενώ ακολουθούν το Βέλγιο και η Ιταλία (και οι δύο με 56%) και η Ισπανία (54%). Τα χαμηλότερα ποσοστά κάλυψης παρατηρήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο (39%) και στην Ελλάδα (35%). Όσον αφορά τους

εισερχόμενους φοιτητές τα υψηλότερα ποσοστά κάλυψης σημειώθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο (65%) και στην Ιρλανδία (61%), που ακολουθούνται με μικρή διαφορά από την Ισπανία (54%), ενώ η Ελλάδα (23%), η Πορτογαλία (29%), η Φινλανδία (32%), η Ισλανδία (32%) και η Νορβηγία (33%) παρουσιάζουν τα χαμηλότερα ποσοστά κάλυψης όσον αφορά τους εισερχόμενους φοιτητές (Πίνακας 3).

Από το σύνολο των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στις 18 χώρες που συμμετείχαν στην κινητικότητα των φοιτητών του ERASMUS το 1997/98 σχεδόν τα τέσσερα πέμπτα είναι εγγεγραμμένοι στα πέντε μεγαλύτερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Γερμανία, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο, Ιταλία και Ισπανία). Αναμένεται επομένως αυτές οι πέντε χώρες τόσο να στείλουν όσο και να λάβουν ένα πολύ μεγάλο ποσοστό του συνόλου των φοιτητών του ERASMUS. Πράγματι, το 1997/98, το 71% του συνόλου των φοιτητών του ERASMUS προέρχονταν από αυτές τις πέντε χώρες - κάτι λιγότερο από τη θεωρητική τους δυνατότητα να στείλουν φοιτητές στο εξωτερικό - ενώ υποδέχτηκαν το 74% του συνόλου των φοιτητών του ERASMUS εκείνη τη χρονιά - κάτι λιγότερο από τη θεωρητική τους δυνατότητα υποδοχής φοιτητών (Πίνακας 2).

Αντίθετα οι τέσσερις σκανδιναβικές χώρες (Δανία, Φινλανδία, Σουηδία και Νορβηγία) κατέχουν το 6% του συνόλου των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αλλά υποδέχτηκαν περισσότερο από το 8% του συνόλου των φοιτητών του ERASMUS - μάλλον περισσότερους από τους αναμενόμενους.

Τέσσερα κράτη μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης (το Ηνωμένο Βασίλειο, η Ιρλανδία, οι Κάτω Χώρες και η Γαλλία) υποδέχονται περισσότερους φοιτητές του ERASMUS από όσους στέλνουν στο εξωτερικό. Η Πορτογαλία, η Ελλάδα και η Νορβηγία είναι οι χώρες που επιλέγονται λιγότερο (συνολικά υποδέχτηκαν λιγότερο από το 4% του συνόλου των φοιτητών του ERASMUS) (Πίνακας 2). Αυτό οφείλεται εν μέρει στο μικρό μέγεθός τους αλλά και στο γεγονός ότι δεν είναι ιδιαίτερα δημοφιλείς μεταξύ των φοιτητών του ERASMUS. Η Ιταλία και η Γερμανία δέχονται επίσης σημαντικά μικρότερο αριθμό φοιτητών του ERASMUS από αυτόν που θα μπορούσαν να δεχτούν βάσει του μεγέθους τους.

Το Ηνωμένο Βασίλειο προηγείται ως χώρα υποδοχής με 20.770 φοιτητές (24%), και ακολουθείται από τη Γαλλία με 15.197 φοιτητές (18%), την Ισπανία με 11.392 φοιτητές (13%) και τη Γερμανία με 10.969 φοιτητές (13%). Η Ιταλία, με 5.667 φοιτητές (7%) φιλοξένησε πολύ λιγότερους φοιτητές από την Ισπανία και μόνο λίγο περισσότερους από τις Κάτω Χώρες (4.922 φοιτητές που αντιστοιχούν στο 6%), παρά το μεγάλο πληθυσμό της.

Το πρότυπο της κινητικότητας των φοιτητών μπορεί να αποδοθεί σε διάφορους παράγοντες: π.χ. σε γλωσσικούς φραγμούς, στην ακαδημαϊκή φήμη ορισμένων ιδρυμάτων ή προγραμμάτων, στην ευελιξία των προγραμμάτων σπουδών στη χώρα προέλευσης όσον αφορά την αναγνώριση της περιόδου φοίτησης στο εξωτερικό για την απόκτηση του πτυχίου και στους περιορισμούς της παροχής τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη χώρα προέλευσης. Τα πρότυπα αυτά μπορεί επίσης να αντικατοπτρίζουν γεωγραφικούς και ιστορικούς δεσμούς, πολιτιστικές επιδιώξεις και πολιτικές των κυβερνήσεων και των πανεπιστημίων που διευκολύνουν τη μεταφορά των διδακτικών μονάδων μεταξύ του ιδρύματος προέλευσης και υποδοχής.

Οι ιστορικοί, πολιτιστικοί και γλωσσικοί δεσμοί μεταξύ των χωρών αντικατοπτρίζονται στο πρότυπο κινητικότητας των φοιτητών του ERASMUS σε

μικρότερο βαθμό από ότι αναμενόταν. Οι σκανδιναβικές χώρες π.χ. αποτελούν μια ομοιογενή ομάδα από διάφορες απόψεις (ιστορία, γλώσσα, πολιτικοί και οικονομικοί θεσμοί, αγορά εργασίας και κόστος ζωής). Παρόλα αυτά, μόνο το 4% των φοιτητών του ERASMUS από τις χώρες αυτές πηγαίνουν σε άλλες σκανδιναβικές χώρες - το 96% επιλέγουν να σπουδάσουν εκτός της περιοχής (Πίνακας 2). Αντίστοιχα, μόνο το 1% των φοιτητών του ERASMUS από αγγλόφωνες χώρες και το 2% των φοιτητών από γερμανόφωνες χώρες πηγαίνουν σε χώρες της ίδιας γλωσσικής ομάδας (αν και πρέπει να σημειωθεί ότι πολλές μη αγγλόφωνες χώρες υποδοχής προσφέρουν τα προγράμματα σπουδών τους στα αγγλικά).

Αντίθετα, η κοινή γλώσσα μεταξύ του γαλλόφωνου Βελγίου και της Γαλλίας και του ολλανδόφωνου Βελγίου και των Κάτω Χωρών πιθανώς να παίζει σημαντικό ρόλο στην επιλογή των εξερχόμενων Βέλγων και Ολλανδών φοιτητών. Συνολικά το 17% των φοιτητών του ERASMUS από το Βέλγιο πηγαίνουν στη Γαλλία και το 12% στις Κάτω Χώρες αν και οι φοιτητές από το γαλλόφωνο Βέλγιο είναι πιθανότερο να επιλέξουν τις Κάτω Χώρες παρά τη Γαλλία ενώ οι φοιτητές από τη Φλάνδρα έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να επιλέξουν τη Γαλλία παρά τις Κάτω Χώρες. Περίπου το 6% των Ολλανδών φοιτητών του ERASMUS πηγαίνουν στο Βέλγιο.

1.2 - Η αξιολόγηση της παραμονής στο εξωτερικό με το ERASMUS

(Πίνακες 4-6)

Η μεγάλη πλειονότητα (το 91%) των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα κρίνουν την περίοδο που πέρασαν στο εξωτερικό με το ERASMUS ως 'θετική' ή 'πολύ θετική' από ακαδημαϊκή άποψη (το 54% αξιολόγησε την εμπειρία του ως 'θετική' και το 37% την έκρινε 'πολύ θετική'). Οι πιο ικανοποιημένοι φοιτητές προέρχονταν από την Ελλάδα (97%), την Πορτογαλία (97%) και την Αυστρία (96%). Το μεγαλύτερο ποσοστό φοιτητών που έκριναν την εμπειρία τους ως 'αρνητική' ή 'πολύ αρνητική' ήταν μεταξύ των Νορβηγών (15%), των Βρετανών (14%) και των Δανών (14%) (Πίνακας 5).

Ωστόσο, εάν εξεταστεί ανά χώρα υποδοχής, το ποσοστό των φοιτητών που έκριναν την ακαδημαϊκή τους εμπειρία ως 'αρνητική' ή 'πολύ αρνητική' είναι σημαντικά αυξημένο μεταξύ εκείνων που πήγαν στην Ιταλία (17%), στην Ελλάδα (16%), στην Πορτογαλία (14%), στην Ισπανία (11%) και στη Γαλλία (11%) (Πίνακας 6). Η ανάλυση των δεδομένων δεν δείχνει κάποιο συσχετισμό ανάμεσα στην αξιολόγηση αυτή και το έτος σπουδών, ούτε τη διάρκεια της περιόδου στο εξωτερικό, ούτε το είδος του ιδρύματος υποδοχής. Ο σημαντικότερος συσχετισμός ήταν επομένως ανά χώρα υποδοχής. Οι φοιτητές του ERASMUS που πήγαν σε χώρες της νότιας Ευρώπης ήταν σαφώς λιγότερο ικανοποιημένοι από ακαδημαϊκή άποψη από τους φοιτητές που πέρασαν ένα διάστημα για σπουδές στο εξωτερικό σε άλλη χώρα.

Διάφοροι παράγοντες θα μπορούσαν να εξηγήσουν αυτή την 'αρνητική' αξιολόγηση: γλωσσικά προβλήματα και ανεπαρκής γλωσσική προετοιμασία πριν τις σπουδές στο εξωτερικό, ιδίως σε χώρες υποδοχής οι γλώσσες των οποίων είναι λιγότερο διαδεδομένες όσον αφορά τη διδασκαλία και τη χρήση τους· εκπαιδευτικές διαφορές μεταξύ των συστημάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης· διαφορετικές ακαδημαϊκές και οργανωτικές απόψεις του προγράμματος σπουδών· παρακολούθηση μαθημάτων που δεν προσφέρονται στο πανεπιστήμιο προέλευσης ή πιο απαιτητικών προγραμμάτων στο πανεπιστήμιο υποδοχής.

Οι διαφορετικές παραδόσεις μπορεί επίσης να επηρέασαν την αξιολόγηση των φοιτητών: τα πανεπιστήμια του Ηνωμένου Βασιλείου δίνουν μεγάλη έμφαση στην επικοινωνία μεταξύ διδασκόντων και φοιτητών εκτός της αίθουσας διδασκαλίας, ενώ στα γερμανικά πανεπιστήμια δίνεται μεγάλη έμφαση στην ελευθερία των φοιτητών να εργάζονται ανεξάρτητα και λιγότερη σημασία στην τακτική παρακολούθηση των παραδόσεων. Το αντίθετο συμβαίνει στη Γαλλία και στην Πορτογαλία, όπου δίνεται μεγάλη έμφαση στην τακτική παρακολούθηση των παραδόσεων και οι διδάσκοντες θεωρούνται ως η κύρια πηγή πληροφόρησης.

Ωστόσο από κοινωνική και πολιτιστική άποψη (Πίνακας 4) το 98% του συνόλου των φοιτητών θεωρούν την εμπειρία τους στη χώρα υποδοχής είτε 'πολύ θετική' (79%) είτε 'θετική' (19%).

Είναι ενδιαφέρον να τονιστεί ότι όσον αφορά τις χώρες όπου η ακαδημαϊκή εμπειρία στο εξωτερικό αξιολογήθηκε λιγότερο θετικά (στις χώρες της Νότιας Ευρώπης) οι απόψεις για τις κοινωνικές επαφές και την πολιτιστική ζωή στις χώρες αυτές έτειναν να είναι πολύ πιο θετικές. Συνολικά μόνο το 2% των φοιτητών έκριναν την εμπειρία τους με το ERASMUS (από κοινωνική και πολιτιστική άποψη) ως 'αρνητική' ή 'πολύ αρνητική', ιδίως οι Βρετανοί (4%) και οι Δανοί (3%).

1.3 - Ηλικία των φοιτητών του ERASMUS και έτος σπουδών (Πίνακες 7 και 8)

Το ηλικιακό προφίλ των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης διαφέρει σημαντικά από χώρα σε χώρα. Σύμφωνα με την έκδοση του ΟΟΣΑ '*Education at a Glance*' (Η εκπαίδευση με μια ματιά) του 1997, η Αυστρία, η Δανία, η Φινλανδία και η Ιταλία αναφέρουν ότι το 75% ή περισσότερο των αποφοίτων τους πανεπιστημίου είναι ηλικίας 25 ετών και άνω. Η συνηθισμένη ηλικία αποφοίτησης από το πανεπιστήμιο (δηλαδή υποθέτοντας συνεχείς σπουδές πλήρους απασχόλησης) κυμαίνεται από τα 21 στην Ιρλανδία, στην Πορτογαλία, στην Ισπανία και στο Ηνωμένο Βασίλειο (σύντομα προγράμματα πανεπιστημιακού επιπέδου) έως τα 26 και άνω στη Δανία, στη Φινλανδία, στη Νορβηγία και στη Γερμανία (μακρόχρονα προγράμματα πανεπιστημιακού επιπέδου).

Οι ηλικίες των αποφοίτων αντανακλούν, εν μέρει, τη διάρκεια των προγραμμάτων φοίτησης τα οποία παρουσιάζουν μεγάλες διακυμάνσεις μεταξύ των χωρών. Ωστόσο, ποικίλουν σημαντικά και οι ηλικίες των εισερχομένων στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Σε ορισμένες χώρες συνεχίζει να επικρατεί η παραδοσιακή ιδέα πως οι φοιτητές εισάγονται στο πανεπιστήμιο αμέσως μετά τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Στη Γαλλία και στην Ιρλανδία π.χ. πάνω από το 80% των φοιτητών που εισάγονται για πρώτη φορά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι κάτω των 20 ετών. Παρόμοιο ηλικιακό προφίλ συναντάμε και στην Ελλάδα. Αντίθετα στη Δανία, στη Νορβηγία και στη Σουηδία ισχύει το αντίστροφο: το 80% των φοιτητών που εισάγονται για πρώτη φορά στην τριτοβάθμια εκπαίδευση είναι 20 ετών και άνω.

Το μοντέλο που προκύπτει από την έρευνα αντιστοιχεί στη γενική εικόνα, όχι μόνο ως προς το σύνολο των φοιτητών του ERASMUS, αλλά και ως προς το σύνολο των φοιτητών γενικά. Σύμφωνα με στοιχεία που παρείχαν οι εθνικές υπηρεσίες, το 1997/98 η μέση ηλικία του συνόλου των φοιτητών του ERASMUS ήταν 23,9 ετών. Το μοντέλο αυτό άλλαξε λίγο σε σχέση με το 1988/89 όπου η μέση ηλικία ήταν 23,4 ετών. Η μέση ηλικία των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα ήταν

23,7 ετών (Πίνακας 7). Οι φοιτητές είναι κατά μέσον όρο λίγο μεγαλύτερης ηλικίας από τις φοιτήτριες - γεγονός που ίσως αντανακλά το ότι συνεχίζει να υπάρχει υποχρεωτική στρατιωτική θητεία σε ορισμένες χώρες (που συχνά είναι υποχρεωτική μόνο για τους άντρες και συνήθως πραγματοποιείται ανάμεσα στο τέλος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης και την αρχή των σπουδών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης).

Την υψηλότερη μέση ηλικία μεταξύ των ερωτηθέντων φοιτητών είχαν οι Δανοί (25,6 ετών), οι Σουηδοί (25,1) και οι Νορβηγοί (25,0). Οι Ιρλανδοί φοιτητές ήταν κατά μέσον όρο οι νεότεροι (21,4 ετών).

Όσον αφορά το έτος σπουδών, πρέπει να αναφερθεί ότι μερικοί από τους φοιτητές που ρωτήθηκαν παρερμήνευσαν την ερώτηση και συχνά ανέφεραν το ημερολογιακό έτος. Επιπλέον το 3% του συνόλου των ερωτηθέντων φοιτητών ανέφεραν ότι ήταν εγγραμμένοι στο πρώτο έτος, προφανώς εννοώντας το πρώτο έτος του δεύτερου ή μεταγενέστερου κύκλου σπουδών, καθώς φοιτητές που φοιτούν στο πρώτο έτος της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης δεν έχουν δικαίωμα συμμετοχής στο ERASMUS.

Πάντως, σύμφωνα με την έρευνα, την εποχή της περιόδου στο εξωτερικό με το ERASMUS **οι φοιτητές είχαν φοιτήσει κατά μέσον όρο 3,5 έτη στην τριτοβάθμια εκπαίδευση**. Αυτό ποικίλει ανάλογα με τη χώρα προέλευσης, από 2,7 έτη στο Ηνωμένο Βασίλειο έως 4,4 έτη στην Αυστρία. Οι διαφορές πιθανώς να οφείλονται στη διαφορετική διάρκεια του κυρίου προγράμματος σπουδών από χώρα σε χώρα: σε χώρες με σύντομο κύκλο σπουδών, οι σπουδές στο εξωτερικό τείνουν να πραγματοποιούνται νωρίτερα.

1.4 - Το φύλο των φοιτητών του ERASMUS

(Πίνακας 9)

Σύμφωνα με τον ΟΟΣΑ (*Education at a Glance, 1997*) την τελευταία δεκαετία παρατηρείται σαφής ανοδική πορεία στη γυναικεία συμμετοχή στην τριτοβάθμια εκπαίδευση. Πρόσφατα ποσοστά εισαγωγής δείχνουν ότι η τάση αυτή συνεχίζεται. Κατά μέσον όρο, περίπου το ήμισυ του συνόλου των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ηλικίας 17 έως 34 ετών είναι γυναίκες, με ποσοστό 57% στην Πορτογαλία και 55% στη Γαλλία, στη Νορβηγία και στη Σουηδία. Οι γυναίκες υπερисχύουν τόσο στα ποσοστά εισαγωγής όσο και αποφοίτησης. Αρκετοί παράγοντες μπορεί να συντελούν σε αυτή την διαφορά. Πιο συγκεκριμένα, οι άνδρες είναι πιθανότερο να φοιτούν σε προγράμματα μεγαλύτερης διάρκειας ή / και να καθυστερούν λίγο περισσότερο έως την ολοκλήρωση των σπουδών τους στην τριτοβάθμια εκπαίδευση.

Παρόμοιο μοντέλο παρατηρήθηκε και στην παρούσα έρευνα: **το 59% των απαντήσεων προέρχονταν από φοιτήτριες**. Το μεγαλύτερο ποσοστό φοιτητριών του ERASMUS καταγράφηκε στην Ελλάδα (70%), στη Φινλανδία (69%) και στην Ιρλανδία (67%).

1.5 - Κλάδοι σπουδών

(Πίνακες 9 και 12)

Ενώ οι γυναίκες έχουν κάνει σημαντικά βήματα για τη μείωση της απόστασης μεταξύ ανδρών και γυναικών όσον αφορά την πραγματοποίηση σπουδών, συνεχίζουν να υπάρχουν σημαντικές διαφορές στη γυναικεία συμμετοχή σε διάφορους κλάδους

σπουδών. Τα προγράμματα στα οποία οι γυναίκες έχουν τις μικρότερες πιθανότητες να εγγραφούν υπάγονται στις φυσικές επιστήμες και τους βιομηχανικούς και μηχανικούς κλάδους· αντίθετα οι γυναίκες είναι πιθανότερο να εγγραφούν σε κλάδους που σχετίζονται με τα επαγγέλματα υγείας, την εκπαίδευση, τις κοινωνικές επιστήμες και τις επιστήμες της συμπεριφοράς. Στον κλάδο των μαθηματικών, της πληροφορικής, της μηχανικής και της αρχιτεκτονικής, πολύ λιγότερες γυναίκες παρά άνδρες αποκτούν τίτλους πανεπιστημιακού επιπέδου. Το ποσοστό των πανεπιστημιακών τίτλων στη μηχανική και την αρχιτεκτονική που απονέμεται σε γυναίκες κυμαίνεται από το 6% in Γερμανία και το 7% στην Ισπανία έως το 25% στη Δανία και την Πορτογαλία και το 38% στην Αυστρία. Ωστόσο, η ανάλυση της έκδοσης του ΟΟΣΑ *Education at a Glance* του 1997 αναφέρει ότι οι γυναίκες έχουν πραγματοποιήσει πρόοδο σε συγκεκριμένους τομείς που είναι σημαντικοί για την εγχώρια και διεθνή ανταγωνιστικότητα, και αυτό οφείλεται κυρίως στην ενθάρρυνση των γονέων τους, στην καλύτερη προετοιμασία των καθηγητών μαθηματικών και φυσικής, στην αλληλεπίδραση μεταξύ καθηγητών και φοιτητών, στο περιεχόμενο του προγράμματος σπουδών, στην πρακτική εξάσκηση στα εργαστήρια, στην αυτοαντίληψη, στην αλλαγή των αντιλήψεων ως προς τα μαθηματικά και στα μέσα που διατίθενται στο σπίτι.

Την εποχή που η τεχνολογική καινοτομία γίνεται όλο και σημαντικότερο συστατικό της ανταγωνιστικής ικανότητας των ευρωπαϊκών βιομηχανιών στη διεθνή αγορά και που αυξάνεται η απασχόληση στους τομείς που βασίζονται στην υψηλή τεχνολογία και τις φυσικές επιστήμες, η μείωση της απόστασης μεταξύ των δύο φύλων μπορεί να αποτελέσει σημαντικό πολιτικό στόχο για την εξασφάλιση ικανής προσφοράς των απαιτούμενων δεξιοτήτων και γνώσεων.

Ανάμεσα στους φοιτητές του ERASMUS υπάρχουν επίσης ευρύτατες διακυμάνσεις ανάλογα με το φύλο στους διάφορους κλάδους σπουδών. Οι φοιτήτριες του ERASMUS έχουν πολύ μεγαλύτερη τάση από τους φοιτητές να εγγραφούν στο γλωσσικό κλάδο (το 84% είναι γυναίκες) και στην εκπαίδευση (το 81% είναι γυναίκες) ενώ οι άντρες αποτελούν τη μεγάλη πλειονότητα των φοιτητών του ERASMUS στη μηχανική (77%) και τα μαθηματικά (65%) (Πίνακας 9). Ωστόσο, οι διακυμάνσεις αυτές αντικατοπτρίζονται στους φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης γενικότερα και επομένως δεν υποδηλώνουν κάποια σοβαρή κλίση ως προς το φύλο στις επιλογές των φοιτητών του ERASMUS .

Γενικά, **οι οικονομικές σπουδές** (το 24% του συνόλου των φοιτητών του ERASMUS) **και οι γλώσσες** (19%) **είναι πολύ περισσότερο δημοφιλείς** μεταξύ των φοιτητών του ERASMUS παρά μεταξύ των φοιτητών της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης γενικά. Εκτός από τις κοινωνικές επιστήμες (10%), τη μηχανική (9%) και τη νομική (8%), οι περισσότεροι άλλοι κλάδοι σπουδών υποεκπροσωπούνται κάπως μεταξύ των φοιτητών του ERASMUS .

Ανά χώρα προέλευσης, το υψηλότερο ποσοστό φοιτητών που εγγράφηκαν σε **οικονομικές σπουδές** καταγράφηκε στη Σουηδία (το 91% όλων των εξερχόμενων Σουηδών φοιτητών του ERASMUS), στην Ιρλανδία (34%) και στη Γαλλία (28%). Στις **γλώσσες**, τα υψηλότερα ποσοστά σημειώθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο (το 31% όλων των εξερχόμενων Βρετανών φοιτητών) και στην Ιρλανδία (22%) (Πίνακας 11).

1.6 - Διάρκεια των σπουδών στο εξωτερικό

(Πίνακας 10)

Η μέση διάρκεια των σπουδών στο εξωτερικό των φοιτητών του ERASMUS είναι σχεδόν 7 μήνες. Γενικά το 42% των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα διέμεινε στο εξωτερικό από 4 έως 6 μήνες· το 25% έμεινε 7-9 μήνες και το 21% έμεινε 10-12 μήνες (δηλαδή ολόκληρο το ακαδημαϊκό έτος). Μόνο το 12% έμεινε 3 μήνες στο εξωτερικό, που είναι η ελάχιστη επιλέξιμη περίοδος του προγράμματος ERASMUS (Πίνακας 10).

Η διάρκεια της περιόδου σπουδών στο εξωτερικό συνδέεται εν μέρει με τον κλάδο σπουδών στον οποίο εγγράφονται οι φοιτητές. Η μεγαλύτερη μέση διάρκεια της παραμονής στο εξωτερικό παρατηρείται σε τομείς όπως οι οικονομικές σπουδές, οι γλώσσες, οι κοινωνικές επιστήμες και η μηχανική. Η μέσα διάρκεια των σπουδών στο εξωτερικό είναι γενικά μικρότερη στους κλάδους σπουδών που συνήθως υποεκπροσωπούνται στο πρόγραμμα ERASMUS. Είναι πιθανόν άλλοι παράγοντες όπως το είδος δραστηριοτήτων των φοιτητών κατά την περίοδο παραμονής τους στο εξωτερικό να επηρεάζουν τη διάρκεια: πρακτική εξάσκηση, προετοιμασία της διπλωματικής εργασίας και εργαστηριακή εργασία.

2 - Κοινωνική κατάσταση των φοιτητών του προγράμματος ERASMUS και των γονέων τους

2.1 - Οικογενειακή προέλευση

(Πίνακες 12 και 13)

Το ένα τρίτο των φοιτητών που συμμετείχαν στην έρευνα ανέφεραν ότι κανονικά ζουν με τους γονείς τους στην πατρίδα τους. Αυτός ο τρόπος ζωής είναι ιδιαίτερα συνηθισμένος στη Νότια Ευρώπη. Τα υψηλότερα ποσοστά αναφέρθηκαν στην Ισπανία (75%), στην Ιταλία (66%), στην Ελλάδα (56%) και στην Πορτογαλία (55%). Άλλο ένα τρίτο των φοιτητών του ERASMUS μένουν σε ενοικιαζόμενα δωμάτια ή σε φοιτητικές εστίες - συχνότερα στη Βόρεια Ευρώπη - ενώ το ένα τέταρτο μοιράζονται το κατάλυμά τους με άλλους φοιτητές (Πίνακας 12).

Το 84% των φοιτητών του ERASMUS έχουν αδέρφια αν και σχεδόν οι μισοί ανέφεραν ότι έχουν μόνο έναν αδελφό ή αδελφή. Η αναλογία αυτή είναι περίπου η ίδια σε όλες τις χώρες εκτός από την Ιρλανδία όπου μόνο το 10% των φοιτητών του ERASMUS έχουν ένα αδελφό ή αδελφή ενώ το 68% έχει δύο ή περισσότερα αδέρφια (Πίνακας 13).

Τα τρία τέταρτα των φοιτητών ανέφεραν ότι ένα ή περισσότερα από τα αδέρφια τους έχουν παρακολουθήσει σπουδές τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα υψηλότερα ποσοστά ήταν στην Ιταλία (93%), στην Ιρλανδία (85%) και στο Βέλγιο (85%) (Πίνακας 13). Αν συγκριθούν με το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης των γονέων των φοιτητών, οι αριθμοί αυτοί έχουν ιδιαίτερο ενδιαφέρον στην περίπτωση της Ιταλίας όπου μόνο το 18% των φοιτητών του ERASMUS ανέφεραν ότι και οι δύο γονείς τους είχαν πτυχίο τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (Πίνακας 17).

Όμως, κατά μέσον όρο **μόνο το 20% των φοιτητών ανέφεραν ότι τα αδέρφια τους είχαν σπουδάσει στο εξωτερικό**, αν και το ένα τρίτο των Σουηδών φοιτητών και το

ένα τέταρτο των Ισπανών και Ιρλανδών ανέφεραν ότι τουλάχιστον ένα από τα αδέρφια τους είχαν σπουδάσει στο εξωτερικό. Επιπλέον το **82% των φοιτητών** ανέφεραν ότι **ήταν το πρώτο μέλος της οικογένειάς τους που πραγματοποίησε σπουδές στο εξωτερικό** (Πίνακας 13).

Κατά την περίοδο των σπουδών τους στο εξωτερικό με το ERASMUS, το 86% των ερωτηθέντων φοιτητών ανέφεραν ότι οι γονείς τους είχαν ένα ή περισσότερα συντηρούμενα παιδιά στο σπίτι. Τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφηκαν στην Ελλάδα (97%), στην Ισπανία (95%), στο Βέλγιο (94%), στην Ιρλανδία (94%) και στην Ιταλία (93%). Γενικά, σχεδόν το ένα πέμπτο των φοιτητών ανέφεραν ότι οι γονείς τους είχαν περισσότερα από δύο συντηρούμενα παιδιά την εποχή της παραμονής τους στο εξωτερικό για σπουδές. Στην Ιρλανδία το ποσοστό αυτό ήταν πολύ υψηλό (47%) (Πίνακας 13).

2.2 - Το επάγγελμα των γονέων (Πίνακες 14-16)

Ζητήθηκε από τους φοιτητές να αναφέρουν το κύριο επάγγελμα των γονέων τους. Το ερωτηματολόγιο παρείχε ένα πλήρη κατάλογο των κωδικών της ISCO (Τυποποιημένη Διεθνής Ταξινόμηση Επαγγελμάτων) που χρησιμοποιεί η Ευρωπαϊκή Στατιστική Υπηρεσία και ο ΟΟΣΑ. Ωστόσο, για τη διευκόλυνση της ερμηνείας και της ανάγνωσης των δεδομένων τα επαγγέλματα ομαδοποιήθηκαν σε 6 κύριες κατηγορίες: διευθυντικά στελέχη και επιστημονικό προσωπικό, βοηθητικό και τεχνικό προσωπικό, υπάλληλοι γραφείου, γραμματείς, υπάλληλοι παροχής υπηρεσιών και εμποροϋπάλληλοι, τεχνίτες και βιοτέχνες, μη εργαζόμενοι ή άνεργοι και άλλα επαγγέλματα.

Σχεδόν το ένα τρίτο των ερωτηθέντων φοιτητών **ανέφεραν ότι και οι δύο γονείς τους απασχολούνταν σε διοικητικά ή τεχνικά επαγγέλματα ή ως ελεύθεροι επαγγελματίες· σχεδόν το ίδιο ποσοστό (30%) ανέφεραν ότι μόνον ο πατέρας τους εξασκούσε αυτού του είδους επάγγελμα, ενώ το 6% ανέφεραν μόνον τη μητέρα τους** (Πίνακας 16).

Το υψηλότερο ποσοστό φοιτητών των οποίων και οι δύο γονείς απασχολούνταν σε διοικητικά ή τεχνικά επαγγέλματα ή ήταν ελεύθεροι επαγγελματίες παρατηρήθηκε στη Σουηδία (54%), στη Νορβηγία (46%) και στην Πορτογαλία (42%). Αντίθετα στην Ισπανία, στην Ιταλία, στην Αυστρία και στην Ιρλανδία περισσότερο από τα δύο πέμπτα των φοιτητών ERASMUS ανέφεραν ότι κανένας από τους γονείς του δεν εξασκούσε τέτοιου είδους επάγγελμα.

Συνολικά οι γονείς των δύο τρίτων των φοιτητών του ERASMUS απασχολούνται σε διοικητικά ή τεχνικά επαγγέλματα ή είναι ελεύθεροι επαγγελματίες (Πίνακας 14). Το ποσοστό αυτό είναι μάλλον υψηλότερο από αυτό που συναντάμε στο γενικό πληθυσμό. Για παράδειγμα λιγότερο από το 40% των εργαζομένων ηλικίας 45 ετών και άνω ασκούν τέτοια επαγγέλματα (Πίνακας 15). Παρομοίως, στο άλλο άκρο της κλίμακας λιγότερο από το 10% φοιτητών του ERASMUS ανέφεραν ότι γονείς τους ήταν τεχνίτες ή βιοτέχνες ή απασχολούνταν σε άλλα επαγγέλματα ως ανεκδιέκτουτοι (Πίνακας 14) ενώ σχεδόν το ένα τρίτο των εργαζομένων ηλικίας 45 και άνω ασκούν τέτοια επαγγέλματα (Πίνακας 15).

Μόνο το 2% των ερωτηθέντων φοιτητών ανέφεραν ότι οι γονείς τους δεν εργάζονταν ή ήταν άνεργοι.

2.3 - Τίτλοι σπουδών των γονέων

(Πίνακες 17 και 18)

Το 36% των ερωτηθέντων φοιτητών ανέφεραν ότι και οι δύο γονείς τους ήταν κάτοχοι πτυχίου ή άλλου τίτλου της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης· το 16% ανέφεραν ότι μόνον ο πατέρας τους είχε τέτοιο δίπλωμα και το 8% δήλωσαν ότι μόνο η μητέρα τους ήταν κάτοχος πανεπιστημιακού τίτλου (Πίνακας 17).

Το υψηλότερο ποσοστό φοιτητών ERASMUS των οποίων και οι δύο γονείς είναι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης καταγράφηκε μεταξύ των Σκανδιναβών (Σουηδία 57%, Δανία 55% και Νορβηγία 53%) και των Γερμανών (51%). Τα χαμηλότερα ποσοστά καταγράφηκαν στην Ιταλία (18%) (Πίνακας 17).

Η έρευνα του ευρωπαϊκού εργατικού δυναμικού (1995) αναφέρει ότι μόνο το 19% των κατοίκων της Ευρωπαϊκής Ένωσης ηλικίας 25-59 ετών είναι κάτοχοι τίτλου τριτοβάθμιας εκπαίδευσης και πως το ποσοστό αυτό είναι ακόμη χαμηλότερο μεταξύ των ατόμων ηλικίας 45 ετών και άνω (περίπου η ηλικιακή ομάδα των γονέων των φοιτητών του ERASMUS) (Πίνακας 18).

3 - Οικονομικά θέματα ⁶

3.1 - Εισοδηματική κατάσταση των γονέων

(Πίνακας 19)

Ζητήθηκε από τους φοιτητές να υπολογίσουν την εισοδηματική κατάσταση των γονέων τους σε σύγκριση με τη μέση εισοδηματική κατάσταση στην πατρίδα τους.

Το 53% υπολόγισαν το εισόδημα των γονέων τους ως ίσο ή χαμηλότερο από το μέσο όρο. Τα υψηλότερα ποσοστά καταγράφηκαν μεταξύ των Αυστριακών και Φιλανδών φοιτητών (αμφότεροι 61%).

Μόνο το 6% των ερωτηθέντων φοιτητών υπολόγισαν το εισόδημα των γονέων τους ως σημαντικά υψηλότερο από το μέσο όρο. Το ποσοστό αυτό κυμάνθηκε από το 2% στην Ισπανία έως το 18% στις Κάτω Χώρες.

⁶ **Επεξηγηματικό σημείωμα:** Για τον καθορισμό ενός κοινού πληθυσμού φοιτητών και την ερμηνεία των ερωτήσεων και απαντήσεων που σχετίζονται με τα οικονομικά θέματα υιοθετήθηκαν οι εξής κανόνες:

Συμπεριλήφθηκαν οι φοιτητές που:

- α) Απάντησαν πλήρως σε όλες τις ερωτήσεις της σελίδας Β του ερωτηματολογίου (ποσό των δαπανών στην πατρίδα, ποσοστό των δαπανών στην πατρίδα, ποσό των δαπανών στο εξωτερικό, ποσό του εισοδήματος στην πατρίδα, εισοδηματικές πηγές στην πατρίδα, ποσό του εισοδήματος στο εξωτερικό και εισοδηματικές πηγές στο εξωτερικό).
- β) Ανέφεραν το εισόδημα των γονέων τους
- γ) Ανέφεραν δαπάνες και εισοδήματα εντός των παρακάτω ορίων:
 - δαπάνες στην πατρίδα: 0 - 1.500 €
 - εισόδημα στην πατρίδα: 0 - 1.500 €
 - δαπάνες στο εξωτερικό: 100 - 2.000 €
 - εισόδημα στο εξωτερικό: 100 - 2.000 €

Ο καθορισμός ενός ανώτατου ορίου ήταν απαραίτητος γιατί μετά τη διαδικασία επικύρωσης των δεδομένων η βάση δεδομένων περιείχε ακόμα μερικές εξαιρετικά υψηλές τιμές. Τα ανώτατα όρια που επιλέχθηκαν αποκλείουν το υψηλότερο 0,5% των τιμών. Η διαδικασία αυτή είναι δικαιολογημένη για το λόγο ότι οι στατιστικές για τον υπολογισμό του μέσου όρου επηρεάζονται από ακραίες τιμές.

3.2 - Το εισόδημα των φοιτητών στην πατρίδα τους

(Πίνακας 20)

Οι φοιτητές του ERASMUS που κανονικά δεν μένουν με τους γονείς τους υπολόγισαν ότι το μέσο μηνιαίο εισόδημά τους όσο σπούδαζαν στην πατρίδα τους ήταν 530 €, από τα οποία το 27% προερχόταν από κάποια δημόσια υποτροφία ή δάνειο και το 51% από τις συνεισφορές της οικογένειας.

Από την άποψη των χρημάτων το μέσο μηνιαίο εισόδημα ποικίλει σημαντικά μεταξύ των χωρών από 330 € στην Πορτογαλία έως 820 € στη Νορβηγία (Πίνακας 20). Ωστόσο, τα ποσά αυτά εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το κόστος ζωής στην κάθε χώρα. Εάν ληφθεί υπόψη η τοπική αγοραστική αξία, οι διαφορές μεταξύ των εισοδημάτων των φοιτητών σε διάφορες χώρες είναι μικρότερες.

Το μέσο εισόδημα των φοιτητών παρουσιάζει μικρές διακυμάνσεις σε σχέση με την εισοδηματική κατάσταση των γονέων τους από σχεδόν 560 € μηνιαίως κατά μέσον όρο για φοιτητές από τις οικογένειες με το υψηλότερο εισόδημα έως 490 € για εκείνους που προέρχονται από οικογένειες με χαμηλότερο εισόδημα. Πάντως οι διαφορές είναι σημαντικές ως προς την προέλευση του εισοδήματος αυτού. Οι φοιτητές από οικογένειες με χαμηλό εισόδημα έλαβαν σχεδόν το ήμισυ (49%) του εισοδήματός τους από δημόσιες υποτροφίες ή δάνεια και λιγότερο από το ένα τέταρτο (24%) από συνεισφορές της οικογένειας, ενώ εκείνοι από τις οικογένειες με το υψηλότερο εισόδημα έλαβαν το μεγαλύτερο μέρος του εισοδήματός τους (62%) από τις οικογένειές τους και λιγότερο από το ένα πέμπτο (19%) από δημόσιες υποτροφίες και δάνεια.

Η έρευνα αποκαλύπτει επίσης σημαντικές διαφορές μεταξύ των χωρών όσον αφορά τη σχετική σημασία των δημόσιων και ιδιωτικών συνεισφορών (οι τελευταίες αντιπροσωπεύονται κυρίως από την οικογένεια). **Στην Ελλάδα οι συνεισφορές της οικογένειας αντιπροσωπεύουν κατά μέσον όρο το 85% του εισοδήματος των φοιτητών του ERASMUS ενώ στη Σουηδία και στη Νορβηγία οι δημόσιες υποτροφίες και τα δάνεια αντιπροσωπεύουν τα τρία τέταρτα ή και περισσότερο του εισοδήματος του φοιτητή.**

3.3 - Οι υποτροφίες του ERASMUS

(Πίνακες 21-24)

Η μέση υποτροφία που χορηγήθηκε στους φοιτητές του ERASMUS για την περίοδο σπουδών στο εξωτερικό το 1997/98 ήταν 830 € ανά φοιτητή ή 120 € το μήνα (Πίνακας 21). Οι Έλληνες και Πορτογάλοι φοιτητές έλαβαν τις υψηλότερες υποτροφίες (κατά μέσον όρο περίπου 1.600 € ανά φοιτητή). Αντίθετα, οι Φιλανδοί και Σουηδοί φοιτητές έλαβαν τις χαμηλότερες υποτροφίες ERASMUS (γύρω στα 500 € ανά φοιτητή ή 80 € το μήνα). Οι διαφορές αυτές αντικατοπτρίζουν τις εθνικές πολιτικές σχετικά με την κατανομή των υποτροφιών ERASMUS καθώς και τις διαφορές στο κόστος ζωής στις χώρες υποδοχής και την ύπαρξη ή απουσία άλλων μορφών οικονομικής βοήθειας.

Κάθε χρόνο ένας αριθμός φοιτητών του ERASMUS πηγαίνουν στο εξωτερικό χωρίς υποτροφία από το ERASMUS (Πίνακας 22). Το 1997/98 σχεδόν το 9% των φοιτητών του ERASMUS δεν είχε υποτροφία ERASMUS αν και οι διαφορές μεταξύ των χωρών ήταν πολύ μεγάλες. Σε πολλές χώρες περισσότερο από το 95% των διακινούμενων φοιτητών είχαν υποτροφία ERASMUS, αλλά σε μερικές (Νορβηγία,

Αυστρία, Βέλγιο και Γαλλία) το αντίστοιχο ποσοστό ήταν μικρότερο από το 80%. Οι χώρες αυτές έχουν εθνικά ή/και περιφερειακά προγράμματα δημόσιων υποτροφιών συμπληρωματικά ως προς το ERASMUS. Πρέπει να σημειωθεί ότι το 13% των φοιτητών του ERASMUS από την Πορτογαλία (μια χώρα με μικρή δημόσια χρηματοδότηση για τους φοιτητές) δεν έλαβαν υποτροφία από το ERASMUS.

Πάντως, σχεδόν το ήμισυ (47%) των ερωτηθέντων φοιτητών που δεν έλαβαν υποτροφία ERASMUS ανέφεραν ότι **‘δεν είχαν οικονομικά προβλήματα’ κατά την περίοδο της παραμονής τους στο εξωτερικό με το ERASMUS** (Πίνακας 23) - μόνο οριακά περισσότεροι από τους ερωτηθέντες φοιτητές που έλαβαν υποτροφία από το ERASMUS (43%) (Πίνακας 24). Ωστόσο υπάρχουν σαφείς διαφορές ανάλογα με το είδος και το επίπεδο του συστήματος δημόσιας ενίσχυσης που ισχύει στην πατρίδα τους. Σε χώρες με υψηλό επίπεδο δημόσιας ενίσχυσης (Δανία, Φινλανδία, Κάτω Χώρες, Νορβηγία και Σουηδία), το 60-65% των φοιτητών του ERASMUS δεν είχαν οικονομικά προβλήματα στο εξωτερικό ενώ το αντίθετο ίσχυε για την Ελλάδα, την Ιταλία και την Πορτογαλία (τις χώρες με χαμηλό επίπεδο δημόσιας ενίσχυσης), όπου ανάμεσα στα δύο τρίτα και τα τρία τέταρτα των φοιτητών ανέφεραν ότι συνάντησαν κάποιες οικονομικές δυσκολίες (Πίνακες 23-24).

Ένα σημαντικό ποσοστό φοιτητών ανέφεραν ότι η υποτροφία του ERASMUS που έλαβαν ήταν ανεπαρκής, ιδίως φοιτητές από χώρες που υπάρχουν λίγες ή απουσιάζουν άλλες μορφές δημόσιας ενίσχυσης για σπουδές στο εξωτερικό. Ωστόσο οι φοιτητές που έλαβαν υποτροφία ERASMUS είχαν μεγαλύτερη τάση να παραπονεθούν για το πρόβλημα αυτό παρά εκείνοι που δεν έλαβαν (το 34% σε σύγκριση με το 25%).

Άλλο ένα σημαντικό πρόβλημα τόσο για τους κατόχους υποτροφίας ERASMUS όσο και για τους μη κατόχους υποτροφίας κατά την παραμονή τους στο εξωτερικό ήταν το γεγονός ότι έπρεπε να αφήσουν το κατάλυμά τους στην πατρίδα τους, εκτός από εκείνους που προέρχονταν από χώρες όπου οι φοιτητές μένουν συνήθως με τους γονείς τους.

Γενικά πάντως οι φοιτητές που δεν έλαβαν υποτροφία ERASMUS φαίνεται πως αντιμετώπισαν λιγότερα οικονομικά προβλήματα από άλλους φοιτητές του ERASMUS, ιδίως όσοι προέρχονταν από χώρες με υψηλό ή μέσο επίπεδο συμπληρωματικής δημόσιας χρηματοδότησης των φοιτητών.

3.4 - Το εισόδημα των φοιτητών κατά την περίοδο στο εξωτερικό με το πρόγραμμα ERASMUS (Πίνακες 25-26)

Οι συνεισφορές της οικογένειας αποτελούν σχεδόν το ήμισυ (47%) του εισοδήματος των φοιτητών που δεν έλαβαν υποτροφία από το ERASMUS. Η συνεισφορά της οικογένειας είναι ιδιαίτερα σημαντική όσον αφορά τους Βέλγους (85%), τους Πορτογάλους (84%), τους Έλληνες (81%) και τους Ιταλούς (77%) φοιτητές (Πίνακας 25).

Γενικά, το μέσο μηνιαίο εισόδημα των ερωτηθέντων φοιτητών κατά τη διάρκεια της περιόδου στο εξωτερικό με το ERASMUS ήταν σχεδόν 600 € (Πίνακας 26). **Οι συνεισφορές της οικογένειας με ποσοστό 44% ήταν η κύρια πηγή εισοδήματος, ακολουθούμενη από τις δημόσιες υποτροφίες και τα δάνεια (21%) και την υποτροφία του ERASMUS (20%).**

Η εισοδηματική κατάσταση των γονέων δεν φαίνεται να έχει σημαντική επίδραση στο εισόδημα των φοιτητών στο εξωτερικό. Όσοι προέρχονταν από οικογένειες με χαμηλότερο εισόδημα είχαν μέσο μηνιαίο εισόδημα 570 € σε σύγκριση με τα 630 € όσων προέρχονταν από οικογένειες με υψηλό εισόδημα, αν και οι οικογενειακές συνεισφορές αποτελούσαν υψηλότερο ποσοστό του εισοδήματος όσων προέρχονταν από πιο εύπορες οικογένειες, ενώ οι δημόσιες υποτροφίες και τα δάνεια (συμπεριλαμβανομένης της υποτροφίας του ERASMUS) αποτελούσαν μικρότερο ποσοστό (Πίνακας 26).

Η σχετική σημασία της υποτροφίας του ERASMUS ως πηγή εισοδήματος επηρεάζεται από το διαφορετικό τρόπο κατανομής των κονδυλίων στην κάθε χώρα. Κάθε εθνική υπηρεσία ERASMUS είναι υπεύθυνη για την κατάρτιση της εθνικής πολιτικής για την κατανομή των υποτροφιών του ERASMUS. Έχουν τη δυνατότητα να αποφασίσουν εάν θα χορηγήσουν υψηλές υποτροφίες σε μικρότερο αριθμό φοιτητών ή σχετικά χαμηλές υποτροφίες σε υψηλότερο αριθμό φοιτητών. Η ευελιξία αυτή έχει σκοπό να επιτρέψει τη συμπληρωματικότητα μεταξύ των κοινοτικών κονδυλίων και των κρατικών ή άλλων κονδυλίων για την κινητικότητα των φοιτητών. Ωστόσο η ευελιξία αυτή αποτελεί σαφώς παράγοντα που επηρεάζει όχι μόνο τα ποσοστά κάλυψης σε κάθε χώρα αλλά και την επιλογή της χώρας προορισμού και τη διάρκεια της παραμονής στο εξωτερικό, ιδίως για τους φοιτητές από χώρες όπου δεν χορηγείται κρατική ενίσχυση για σπουδές στο εξωτερικό.

Η υποτροφία του ERASMUS αποτέλεσε περίπου τα δύο πέμπτα του μηνιαίου εισοδήματος των Αυστριακών, Πορτογάλων και Ελλήνων φοιτητών. Οι δημόσιες υποτροφίες και τα δάνεια γενικά (συμπεριλαμβανομένης της υποτροφίας του ERASMUS) αποτέλεσαν τουλάχιστον τα δύο τρίτα του εισοδήματος των φοιτητών από τις σκανδιναβικές χώρες, με μόνη εξαίρεση τη Σουηδία όπου η υποτροφία του ERASMUS αντιπροσώπευσε λιγότερο από το 10% του συνολικού εισοδήματος των φοιτητών του ERASMUS (Πίνακας 26).

3.5 - Το επιπλέον κόστος των σπουδών στο εξωτερικό (Πίνακες 27-28)

Οι φοιτητές που μένουν με τους γονείς τους ανέφεραν ως μηνιαία έξοδα στην πατρίδα τους περίπου 280 € κατά μέσον όρο σε σύγκριση με ένα μέσο εισόδημα 270 €, από το οποίο λιγότερο από το 5% ήταν για στέγαση (Πίνακες 27-28). Κατά την περίοδο των σπουδών στο εξωτερικό όμως τα μηνιαία τους έξοδα υπερδιπλασιάστηκαν σε σχεδόν 590 € κατά μέσον όρο - φυσικά η κύρια δαπάνη ήταν τα έξοδα στέγασης αν και οι 'άλλες δαπάνες' επίσης αυξήθηκαν κατακόρυφα. **Τα επιπλέον μηνιαία έξοδα της παραμονής στο εξωτερικό ήταν 310 € κατά μέσον όρο για τους φοιτητές που κανονικά ζούσαν με τους γονείς τους.**

Οι υψηλότερες επιπλέον δαπάνες στο εξωτερικό στις οποίες υποβλήθηκαν οι φοιτητές που κανονικά ζούσαν με τους γονείς τους στην πατρίδα τους αναφέρθηκε από Νορβηγούς (420 €) και Σουηδούς (390 €) φοιτητές. Οι χαμηλότερες αναφέρθηκαν από Βρετανούς φοιτητές (210 €).

Οι φοιτητές που κανονικά δεν ζούσαν με τους γονείς τους δαπανούσαν 530 € το μήνα κατά μέσον όρο στην πατρίδα τους (συμπεριλαμβανομένων σχεδόν 200 € για στέγαση). Κατά την περίοδο των σπουδών τους στο εξωτερικό δαπάνησαν κατά μέσον όρο 660 € μηνιαίως συμπεριλαμβανομένων 240 € για στέγαση. Τα συνολικά

μέσα μηνιαία έξοδα των φοιτητών αυτών αυξήθηκαν κατά 25% κατά την παραμονή τους στο εξωτερικό αν και οι δαπάνες για στέγαση ήταν μόνον κατά 20% υψηλότερες κατά μέσον όρο.

Οι μεγαλύτερες αυξήσεις στα συνολικά μηνιαία έξοδα αναφέρθηκαν από τους Πορτογάλους (260 €) και τους Έλληνες (250 €) φοιτητές. Οι χαμηλότερες αναφέρθηκαν από τους Βρετανούς φοιτητές (€30).

Για τους φοιτητές που μένουν με τους γονείς τους στην πατρίδα τους η υποτροφία του ERASMUS κάλυψε σχεδόν το 40% των επιπλέον δαπανών τους. Ωστόσο καλύπτει σχεδόν το 80% των επιπλέον δαπανών των φοιτητών που δεν ζουν με τους γονείς τους (τα δύο τρίτα των ερωτηθέντων φοιτητών).

Παράρτημα 1

ΣΤΑΤΙΣΤΙΚΟΙ ΠΙΝΑΚΕΣ

Γενικά και ακαδημαϊκά θέματα		
Αριθμοί των πινάκων	Τίτλοι των πινάκων	Πηγή
Πίνακας 1	Σύνολο των διαθέσιμων θέσεων σπουδαστών στο ERASMUS το 1997/98	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Πίνακας 2	Επίκαιρα στοιχεία κινητικότητας των σπουδαστών στο πλαίσιο του ERASMUS 1997/98: συνολικός αριθμός σπουδαστών	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Πίνακας 3	Επίκαιρα στοιχεία κινητικότητας των σπουδαστών στο πλαίσιο του ERASMUS 1997/98: ποσοστά συμμετοχής ανά χώρα	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Πίνακας 4	Αξιολόγηση της παραμονής στο εξωτερικό με το ERASMUS από κοινωνική και πολιτιστική άποψη ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 5	Αξιολόγηση της παραμονής στο εξωτερικό με το ERASMUS από ακαδημαϊκή άποψη ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 6	Αξιολόγηση της παραμονής στο εξωτερικό με το ERASMUS από ακαδημαϊκή άποψη ανά χώρα υποδοχής	έρευνα
Πίνακας 7	Ηλικία κατά την παραμονή στο εξωτερικό με το ERASMUS ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 8	Έτος σπουδών την εποχή της περιόδου σπουδών στο εξωτερικό με το ERASMUS ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 9	Το φύλο των φοιτητών του ERASMUS ανά κλάδο σπουδών	έρευνα
Πίνακας 10	Διάρκεια της περιόδου στο εξωτερικό του ERASMUS ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 11	Επίκαιρα στοιχεία κινητικότητας των σπουδαστών στο πλαίσιο του ERASMUS το έτος 1997/98 ανά τομέα σπουδών	Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Κοινωνική θέση των φοιτητών και των γονέων τους		
Αριθμοί των πινάκων	Τίτλοι των πινάκων	Πηγή
Πίνακας 12	Πού μένουν κανονικά οι φοιτητές του ERASMUS ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 13	Οικογενειακή προέλευση ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 14	Απασχόληση των γονέων των φοιτητών του ERASMUS ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 15	Επαγγέλματα ενεργών ατόμων ηλικίας 45 ετών και άνω, 1997	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Πίνακας 16	Επάγγελμα των γονέων: αναλογία των φοιτητών του ERASMUS, οι γονείς των οποίων είναι διευθυντικά στελέχη, τεχνικοί ή ελεύθεροι επαγγελματίες ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 17	Μορφωτικό επίπεδο των γονέων: αναλογία των φοιτητών του ERASMUS οι γονείς των οποίων είναι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 18	Άτομα ηλικίας 25-59 ετών με τίτλους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ανά ομάδα ηλικίας	Ευρωπαϊκή Επιτροπή

Οικονομικά θέματα		
Αριθμοί των πινάκων	Τίτλοι των πινάκων	Πηγή
Πίνακας 19	Αξιολόγηση της εισοδηματικής τάξης των γονέων των φοιτητών του ERASMUS ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 20	Μηνιαίο εισόδημα και κύριες πηγές εισοδήματος κατά τη διάρκεια των σπουδών στην πατρίδα	έρευνα
Πίνακας 21	Κινητικότητα των σπουδαστών στο πλαίσιο του ERASMUS: μέσος όρος υποτροφιών 1997/1998 ανά χώρα προέλευσης	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Πίνακας 22	Αναλογία των σπουδαστών ERASMUS χωρίς υποτροφία ERASMUS 1997/98	Ευρωπαϊκή Επιτροπή
Πίνακας 23	Οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπισαν οι φοιτητές που δεν είχαν υποτροφία ERASMUS κατά την παραμονή τους στο εξωτερικό	έρευνα
Πίνακας 24	Οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπισαν οι φοιτητές που έλαβαν οικονομική ενίσχυση από υποτροφίες του ERASMUS κατά την παραμονή τους στο εξωτερικό	έρευνα
Πίνακας 25	Πηγές εισοδήματος των φοιτητών που δεν έλαβαν υποτροφία ERASMUS κατά την παραμονή τους στο εξωτερικό	έρευνα
Πίνακας 26	Μηνιαίο εισόδημα και κύριες πηγές εισοδήματος κατά την παραμονή με το ERASMUS στο εξωτερικό και οικονομική κατάσταση των γονέων ανά χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 27	Μηνιαίες δαπάνες κατά τις σπουδές στην πατρίδα· επιπλέον δαπάνες λόγω των σπουδών στο εξωτερικό ανάλογα με το πού μένουν οι φοιτητές και ανάλογα με τη χώρα προέλευσης	έρευνα
Πίνακας 28	Επιπλέον δαπάνες κατά την περίοδο στο εξωτερικό ανάλογα με το πού μένουν οι φοιτητές κατά τις σπουδές τους στην πατρίδα	έρευνα

Πίνακας 1

1997/98: Σύνολο των διαθέσιμων θέσεων σπουδαστών στο ERASMUS

		Χώρα του ιδρύματος υποδοχής																	ΣΥΝΟΛΟ
		BE	DK	DE	GR	ES	FR	IRL	IT	LUX	NL	AT	PT	FIN	SWE	UK	IS	NO	
Χώρα του ιδρύματος προέλευσης	BE		190	892	189	1008	1258	256	592	2	878	186	259	335	314	1085	12	132	7588
	DK	205		655	82	443	521	90	272	0	291	93	69	132	145	809	24	131	3962
	DE	1021	713		874	3792	6864	1106	3088	7	1854	611	640	1274	1449	6633	66	549	30541
	GR	279	116	666		364	664	68	407	1	226	135	138	200	144	599	13	61	4081
	ES	1325	560	3501	459		5526	472	3303	2	1188	487	988	424	585	4100	37	207	23164
	FR	1138	508	5769	682	5162		1176	2720	11	1210	635	844	636	982	8868	29	308	30678
	IRL	195	62	817	48	364	1046		188	0	191	75	53	134	92	252	4	48	3569
	IT	926	358	2847	485	3240	3331	272		2	714	511	489	298	419	2482	24	164	16562
	LUX	0	0	5	0	1	22	0	1		0	8	2	0	0	0	0	0	39
	NL	772	326	1547	206	1066	1157	259	515	0		185	221	489	653	2353	14	238	10001
	AT	161	97	456	103	409	597	101	448	2	195		126	135	193	671	12	77	3783
	PT	312	83	556	143	842	858	58	447	0	210	112		108	93	595	4	54	4475
	FIN	338	184	1346	216	399	645	179	288	0	584	176	130		225	1557	11	63	6341
	SWE	361	155	1373	141	487	997	153	311	0	668	206	107	191		1307	13	101	6571
	UK	919	750	4976	652	3475	7709	344	1978	0	2067	515	574	1295	1226		29	400	26909
	IS	9	21	58	4	25	20	9	16	0	18	10	4	5	14	37			250
	NO	113	138	493	43	157	324	68	141	0	240	84	58	66	103	443			2471
ΣΥΝΟΛΟ		8074	4261	25957	4327	21234	31539	4611	14715	27	10534	4029	4702	5722	6637	31791	292	2533	180985

Πίνακας 2

Επίκαιρα στοιχεία κινητικότητας των σπουδαστών στο πλαίσιο του ERASMUS 1997/98: συνολικός αριθμός σπουδαστών

		Χώρα του ιδρύματος υποδοχής																			ΣΥΝΟΛΟ
		BE	DK	DE	GR	ES	FR	IRL	IT	LUX	NL	AT	PT	FIN	SWE	UK		IS	NO		
Χώρα του ιδρύματος προέλευσης	BE		93	445	51	691	714	171	306		500	100	89	141	171	706		5	50		4233
	DK	59		266	6	218	273	63	77		104	67	16	23	34	543		7	39		1795
	DE	283	227		160	1941	2813	663	1096	1	664	212	127	369	761	4259		17	192		13785
	GR	88	19	197		169	248	23	123		89	38	35	41	46	300			15		1431
	ES	696	313	1719	130		2687	370	1525		760	185	386	181	310	3098		19	89		12468
	FR	225	190	2374	160	2574		786	753	3	561	230	213	277	410	5953		4	108		14821
	IRL	87	14	402	12	181	533		77		81	36	13	32	13	79		2	2		1564
	IT	454	186	1375	113	2035	1798	192			448	250	221	176	240	1673		13	97		9271
	LUX			5	1	9	21	3	3			10	2	1	2	8			1		66
	NL	245	105	460	44	585	568	126	137			76	53	182	349	1173		6	81		4190
	AT	71	71	169	32	339	403	79	321	4	121		44	62	140	533		9	44		2442
	PT	121	29	205	14	340	324	32	194		137	28		32	46	317			15		1834
	FIN	111	37	618	85	194	267	103	110		344	126	39		57	947		2	12		3052
	SWE	131	26	663	32	264	520	99	82		308	160	12	17		917		5	28		3264
	UK	259	182	1860	149	1706	3883	88	818		684	176	111	294	303			5	64		10582
IS	7	16	20	1	14	8	1	2		13	8		3	9	11					113	
NO	25	55	185	21	132	132	24	43		108	39	20	14	25	248					1071	
ΣΥΝΟΛΟ	2862	1563	10969	1011	11392	15197	2824	5667	8	4922	1741	1381	1845	2916	20770		94	837		85999	

Πίνακας 3

Επίκαιρα στοιχεία κινητικότητας των σπουδαστών στο πλαίσιο του ERASMUS 1997/98: ποσοστά συμμετοχής ανά χώρα (εκατοστιαία)

		Χώρα του ιδρύματος υποδοχής																Ποσοστά συμμετοχής ανά χώρα καταγωγής	
		BE	DK	DE	GR	ES	FR	IRL	IT	LUX [1]	NL	AT	PT	FIN	SWE	UK	IS		NO
Χώρα του ιδρύματος προέλευσης	BE		49	50	27	69	57	67	52		57	54	34	42	54	65	42	38	56
	DK	29		41	7	49	52	70	28		36	72	23	17	23	67	29	30	45
	DE	28	32		18	51	41	60	35		36	35	20	29	53	64	26	35	45
	GR	32	16	30		46	37	34	30		39	28	25	21	32	50	0	25	35
	ES	53	56	49	28		49	78	46		64	38	39	43	53	76	51	43	54
	FR	20	37	41	23	50		67	28		46	36	25	44	42	67	14	35	48
	IRL	45	23	49	25	50	51		41		42	48	25	24	14	31	50	4	44
	IT	49	52	48	23	63	54	71			63	49	45	59	57	67	54	59	56
	LUX [1]																		
	NL	32	32	30	21	55	49	49	27			41	24	37	53	50	43	34	42
	AT	44	73	37	31	83	68	78	72		62		35	46	73	79	75	57	65
	PT	39	35	37	10	40	38	55	43		65	25		30	49	53	0	28	41
	FIN	33	20	46	39	49	41	58	38		59	72	30		25	61	18	19	48
	SWE	36	17	48	23	54	52	65	26		46	78	11	9		70	38	28	50
UK	28	24	37	23	49	50	26	41		33	34	19	23	25		17	16	39	
IS	78	76	34	25	56	40	11	13		72	80	0	60	64	30			45	
NO	22	40	38	49	84	41	35	30		45	46	34	21	24	56			43	
Ποσοστά συμμετοχής ανά χώρα υποδοχής		35	37	42	23	54	48	61	39	30	47	43	29	32	44	65	32	33	48

[1] Η κατανομή ανά χώρα παραλείπεται λόγω του μικρού αριθμού σπουδαστών.

Πίνακας 4

Αξιολόγηση της παραμονής στο εξωτερικό με το Erasmus από κοινωνική και πολιτιστική άποψη (ποσοστό %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
Πολύ θετική	75	59	78	88	81	84	81	81	76	85	88	65	75	75	78	79
Θετική	23	38	20	12	19	16	18	18	22	14	11	34	24	22	21	19
Αρνητική	2	3	2	0	0	0	1	1	2	1	1	1	1	4	1	1
Πολύ αρνητική	0	0	0	0	0	0	0	1	0	0	0	0	0	0	0	0
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(415)	(169)	(1544)	(1230)	(1569)	(178)	(1007)	(173)	(416)	(296)	(186)	(291)	(365)	(869)	(89)	(8796)

Ερώτηση: Πώς κρίνετε την εμπειρία σας από το ERASMUS από κοινωνική και πολιτιστική άποψη;

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 5

Αξιολόγηση της παραμονής στο εξωτερικό με το Erasmus από ακαδημαϊκή άποψη (ποσοστό %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
Πολύ θετική	37	24	32	47	39	43	45	31	28	41	57	26	29	31	28	37
Θετική	55	62	56	46	55	53	49	59	61	55	39	64	61	55	57	54
Αρνητική	6	12	11	6	6	3	5	10	11	4	2	10	10	13	14	8
Πολύ αρνητική	1	2	1	1	1	0	1	0	0	0	1	1	1	1	1	1
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(440)	(182)	(1544)	(1246)	(1573)	(178)	(1005)	(174)	(416)	(299)	(189)	(301)	(367)	(943)	(94)	(8951)

Ερώτηση: Πώς κρίνετε την εμπειρία σας από το ERASMUS από ακαδημαϊκή άποψη;

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 6

Αξιολόγηση του ακαδημαϊκού αποτελέσματος της παραμονής στο εξωτερικό με το Erasmus ανά χώρα υποδοχής (ποσοστό %*)

	Χώρα υποδοχής																Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	Άλλη	
Πολύ θετική	38	48	39	28	34	22	34	33	44	32	33	42	44	42	45	51	37
Θετική	54	49	54	61	55	62	49	58	53	62	53	49	52	51	49	49	54
Αρνητική	8	4	6	10	10	14	16	9	4	5	14	8	4	6	4	0	8
Πολύ αρνητική	0	0	1	1	1	2	1	0	0	0	0	0	1	1	2	0	1
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(289)	(211)	(1035)	(1136)	(1548)	(156)	(581)	(348)	(472)	(169)	(162)	(233)	(362)	(2044)	(116)	(18)	(8881)

Ερώτηση: Πώς κρίνετε την εμπειρία σας από το ERASMUS από ακαδημαϊκή άποψη;

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Πίνακας 7

Ηλικία κατά την παραμονή στο εξωτερικό με το Erasmus ανά χώρα προέλευσης (ποσοστό %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
έως 20 ετών	26	1	2	13	24	17	2	66	15	7	13	7	2	49	7	17
21 ετών	27	6	10	19	30	24	12	21	26	15	24	16	11	26	14	20
22 ετών	25	15	23	23	23	28	26	8	27	20	24	22	18	9	13	21
23 ετών	13	21	20	16	13	17	25	2	18	20	20	19	21	4	17	16
24 ετών	5	17	16	14	6	7	17	1	8	13	7	15	21	3	20	11
25 ετών	1	15	10	8	2	3	8	1	2	11	4	7	10	2	12	6
26 ετών	1	9	7	3	1	2	5	0	2	6	2	4	6	1	5	3
27 ετών και άνω	2	15	11	5	1	3	6	1	3	8	5	9	10	7	13	6
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(457)	(187)	(1548)	(1316)	(1576)	(178)	(1006)	(177)	(416)	(300)	(188)	(352)	(369)	(1054)	(95)	(9219)
Μέση ηλικία	23,1	25,6	24,7	23,6	22,9	23,0	24,2	21,4	23,1	24,2	23,6	24,5	25,1	22,7	25,0	23,7

Ερώτηση: Ηλικία

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 8

Έτος σπουδών την εποχή της παραμονής στο εξωτερικό με το Erasmus ανά χώρα προέλευσης (ποσοστό %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
Πρώτο έτος	7	8	0	2	2	4	2	6	0	1	2	12	4	4	7	3
Δεύτερο έτος	9	30	12	15	12	6	5	19	8	13	13	21	18	26	20	14
Τρίτο έτος	37	30	40	27	34	44	33	69	32	15	26	29	37	67	21	38
Τέταρτο έτος	35	14	27	38	45	28	32	5	36	27	54	21	26	3	26	29
Πέμπτο έτος	7	10	13	11	4	14	17	1	19	22	5	12	11	0	17	10
Έκτο έτος	3	4	4	3	1	2	8	0	5	12	0	4	3	1	6	4
Έβδομο έτος και άνω	2	3	3	4	1	2	4	0	1	10	1	2	2	0	4	2
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(300)	(178)	(1496)	(792)	(1132)	(133)	(945)	(158)	(348)	(290)	(122)	(309)	(358)	(941)	(83)	(7583)
Μέσο έτος σπουδών	3.4	3.1	3.6	3.7	3.4	3.6	4.0	2.8	3.8	4.4	3.5	3.2	3.4	2.7	3.6	3.5

Ερώτηση: Τρέχον έτος σπουδών

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 9

Το φύλο των φοιτητών με Erasmus ανά κλάδο σπουδών (ποσοστό %*)

	Κλάδος σπουδών																Σύνολο
	Γεωρ.	Αρχ.	Τέχ.	Εμπ.	Εκπ.	Μηχ.	Γεωγ.	Ανθρ.	Γλωσ.	Νομ.	Μαθ.	Ιατρ.	Φυσ.	Κοιν.	Πληρ.	Άλλος	
Θήλυ	42	46	65	52	81	23	63	63	84	58	35	66	51	62	67	63	59
Άρρεν	58	54	35	48	19	77	37	37	16	42	65	34	49	38	33	37	41
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(235)	(256)	(342)	(1626)	(355)	(861)	(126)	(417)	(1520)	(896)	(259)	(480)	(460)	(790)	(206)	(114)	(8943)

Ερώτηση: Φύλο

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 10

Διάρκεια της παραμονής στο εξωτερικό με Erasmus, ανά χώρα προέλευσης (ποσοστό %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
3 μήνες	27	21	6	10	9	22	7	16	10	9	14	23	10	20	25	12
4 - 6 μήνες	42	65	53	27	34	62	50	16	77	45	44	44	51	23	48	42
7 - 9 μήνες	16	6	21	39	30	11	26	35	6	22	21	16	15	29	9	25
10 - 12 μήνες	14	9	20	24	28	5	16	33	7	24	21	17	24	28	18	21
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(461)	(187)	(1544)	(1308)	(1579)	(178)	(1005)	(175)	(416)	(300)	(189)	(352)	(367)	(1006)	(95)	(9162)
Μέση διάρκεια	5.7	5.2	6.8	7.6	7.5	5.1	6.9	7.8	5.4	6.9	6.7	6.0	6.5	7.1	5.8	6.9

Ερώτηση: Ποια ήταν η διάρκεια της σπουδαστικής σας περιόδου στο εξωτερικό με το ERASMUS;

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 11

Επίκαιρα στοιχεία κινητικότητας των σπουδαστών στο πλαίσιο του ERASMUS 1997/98 ανά κλάδο σπουδών

		Χώρα του ιδρύματος καταγωγής																	ΣΥΝΟΛΟ
		BE	DK	DE	GR	ES	FR	IRL	IT	LUX	NL	AT	PT	FIN	SWE	UK	IS	NO	
Κλάδος σπουδών	Γεωργικές επιστήμες	127	21	125	48	286	253	13	145		109	59	66	81	40	66		7	1446
	Αρχιτεκτονική και χωροταξία	167	68	481	35	456	283	9	631	2	71	136	125	36	11	165		30	2706
	Καλές τέχνες και σχέδιο	165	54	516	92	451	331	36	411	3	189	106	88	179	6	568	17	38	3250
	Οικονομία και διοίκηση επιχειρήσεων	984	312	3222	182	2150	4155	524	996	4	1144	558	165	814	2981	2206	10	189	20596
	Εκπαίδευση και παιδαγωγικές επιστήμες	263	210	490	48	423	189	27	192	19	375	268	97	209	14	321	10	108	3263
	Επιστήμες μηχανικών και τεχνολογίας	315	145	1448	99	1617	1982	51	776	3	168	155	201	381	63	546	3	85	8038
	Γεωγραφία και Γεωλογία	19	17	224	29	171	167	8	186	1	112	24	38	45	2	149	2	19	1213
	Ανθρωπιστικές επιστήμες	109	119	551	91	439	391	60	623	3	71	105	29	110	20	275	13	36	3046
	Γλώσσες	678	369	2523	255	2450	3068	342	1846	5	268	370	249	221	6	3313	23	139	16125
	Νομική	347	124	1363	106	1075	1054	59	860	6	340	242	71	112	20	875	20	98	6773
	Μαθηματικά και πληροφορική	46	17	359	56	267	406	66	199		26	75	39	50	15	203	1	16	1841
	Ιατρικές επιστήμες	335	75	614	96	620	216	23	340	1	259	86	186	341	7	229	2	120	3550
	Φυσικές επιστήμες	64	31	537	78	490	867	72	399	1	80	99	107	83	15	364	4	25	3316
	Κοινωνιολογία	455	183	1006	173	1221	1215	214	1250	14	802	111	279	289	46	1104	9	139	8515
	Επικοινωνία και πληροφόρηση	104	34	161	18	266	155	47	56	4	80	30	67	62	16	127		8	1235
	Άλλοι κλάδοι σπουδών	55	16	165	25	86	89	13	29		96	18	27	39	2	71		14	752
	Άγνωστος κλάδος σπουδών								332										335
	ΣΥΝΟΛΟ	4233	1795	13785	1431	12468	14821	1564	9271	66	4190	2442	1834	3052	3264	10582	113	1071	85999

Πίνακας 12

Που μένουν κανονικά οι φοιτητές με Erasmus ανά χώρα προέλευσης (ποσοστό %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
Με τους γονείς τους	37	4	12	75	30	56	66	44	16	27	55	3	12	12	10	34
Σε ενοικιαζόμενα δωμάτια / φοιτητική εστία	52	36	33	3	46	18	5	9	68	21	14	74	70	34	33	32
Σε διαμέρισμα που μοιράζονται με άλλους φοιτητές	9	25	43	19	17	17	26	43	13	35	23	7	10	48	37	26
Αλλού	2	35	12	4	7	9	4	4	4	17	8	15	8	7	20	8
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(455)	(181)	(1544)	(1282)	(1576)	(178)	(1006)	(175)	(416)	(298)	(190)	(334)	(365)	(929)	(94)	(9022)

Ερώτηση: Ως φοιτητής (τρια) κανονικά ζείτε (στην πατρίδα σας)

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 13

Οικογενειακή προέλευση ανά χώρα προέλευσης (ποσοστό %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
Αριθμός αδελφών																
Κανένα	13	16	15	20	16	5	17	22	7	19	15	18	12	17	16	16
Ένα	48	53	54	43	48	62	53	10	51	44	54	48	52	48	43	49
Δύο	33	31	21	30	33	24	21	29	29	29	20	30	32	31	35	28
Περισσότερα	6	0	10	8	4	8	10	39	13	8	11	4	5	5	6	8
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(428)	(167)	(1548)	(1250)	(1437)	(179)	(1004)	(175)	(415)	(285)	(187)	(324)	(344)	(984)	(91)	(8817)
Σπουδές αδελφών στην τριτοβάθμια εκπαίδευση																
Ναι	85	64	62	75	73	74	93	85	76	57	70	49	70	72	73	73
Όχι	15	36	38	25	27	26	7	15	24	43	29	51	30	28	27	27
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(374)	(146)	(1304)	(1014)	(1229)	(165)	(834)	(138)	(385)	(230)	(160)	(269)	(304)	(838)	(77)	(7466)
Εμπειρία αδελφών στο εξωτερικό																
Ναι	22	23	17	26	13	23	19	27	17	14	15	20	33	22	23	20
Όχι	78	77	83	74	87	77	81	73	83	86	85	80	67	78	77	80
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(372)	(145)	(1268)	(994)	(1222)	(159)	(821)	(135)	(386)	(223)	(154)	(264)	(302)	(826)	(77)	(7347)

(συνέχεια του πίνακα 13)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
Αριθμός παιδιών στο εξωτερικό που συντηρούνται από τους γονείς																
Κανένα	6	60	9	5	11	3	7	6	16	17	9	34	60	17	56	14
1 παιδί	30	27	37	21	32	22	31	17	31	33	30	34	25	25	25	29
2 παιδιά	41	10	41	44	38	60	48	31	40	35	44	22	12	39	15	39
Περισσότερα από 2 παιδιά	23	3	13	29	19	15	14	47	13	15	16	10	3	18	4	18
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(446)	(171)	(1474)	(1288)	(1549)	(176)	(958)	(177)	(403)	(282)	(184)	(330)	(361)	(1025)	(90)	(8914)
Πρώτο μέλος της οικογένειας που σπουδάζει στο εξωτερικό																
Ναι	80	79	83	79	87	80	84	81	83	86	86	80	70	83	73	82
Όχι	20	21	17	21	13	20	16	19	17	14	14	20	30	17	27	18
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(431)	(173)	(1526)	(1246)	(1535)	(177)	(991)	(173)	(415)	(290)	(189)	(338)	(361)	(989)	(92)	(8926)

Ερώτηση: Αριθμός αδελφών;

Ερώτηση: Σπουδάζουν ή έχουν σπουδάσει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση;

Ερώτηση: Σπουδάζουν ή έχουν σπουδάσει στο εξωτερικό;

Ερώτηση: Στη διάρκεια της περιόδου σας στο ERASMUS πόσα παιδιά συντηρούσαν οι γονείς σας;

Ερώτηση: Είστε το πρώτο μέλος της οικογένειάς σας που σπουδάζει στο εξωτερικό;

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 14

Απασχόληση των γονιών των φοιτητών με Erasmus, ανά χώρα προέλευσης (ποσοστό %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
Διευθυντικά στελέχη και επιστημονικό προσωπικό	69	60	63	45	52	56	46	53	76	46	58	56	72	66	70	57
Βοηθητικό και τεχνικό προσωπικό	6	8	11	9	12	9	10	7	4	12	7	7	9	11	6	10
Υπάλληλοι γραφείου, γραμματείς, υπάλληλοι παροχής υπηρεσιών και εμποροϋπάλληλοι	16	24	16	26	23	17	29	26	12	28	22	29	13	16	19	21
Τεχνίτες, βιοτέχνες και ανειδίκευτοι	7	7	6	15	11	13	11	12	5	12	11	6	5	4	5	9
Μη εργαζόμενοι ή άνεργοι	2	1	3	3	2	1	2	2	2	1	1	2	1	2	0	2
Άλλο	0	0	1	2	0	3	1	1	1	0	2	0	0	0	0	1
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(461)	(187)	(1548)	(1312)	(1566)	(178)	(1000)	(178)	(413)	(298)	(190)	(353)	(370)	(1046)	(94)	(9194)

Ερώτηση: Ποια είναι η κύρια απασχόληση των γονιών σας;

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 15

Επαγγέλματα ενεργών ατόμων ηλικίας 45 ετών και άνω, 1997

	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	LU	NL	AT	PT	FI	SW	UK	Σύνολο
Διοικητικά στελέχη και επιστημονικό προσωπικό	34	26	24	23	24	23	14	27	28	39	22	17	27	23	33	25
Συναφές ειδικευμένο και τεχνικό προσωπικό	11	18	18	7	16	3	13	4	13	15	11	9	15	21	8	13
Υπάλληλοι, γραμματείς, εργαζόμενοι στην παροχή υπηρεσιών και στις πωλήσεις	27	25	25	27	28	44	33	40	26	21	33	43	30	30	29	29
Τεχνίτες και εμποροϋπάλληλοι, στοιχειώδη επαγγέλματα	28	31	33	42	32	29	36	29	33	23	33	31	27	26	30	32
Άλλα επαγγέλματα	1	0	0	0	1	0	4	0	0	3	0	0	1	0	0	1
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Πηγή: Έρευνα περί του Ευρωπαϊκού Εργατικού Δυναμικού, 1997

Πίνακας 16

Επάγγελμα των γονιών: αναλογία των φοιτητών με ERASMUS, οι γονείς των οποίων είναι διευθυντικά στελέχη, τεχνικοί ή ελεύθεροι επαγγελματίες, ανά χώρα προέλευσης (ποσοστό %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
Και οι δύο γονείς	35	36	34	23	33	35	26	24	35	17	42	30	54	39	46	32
Μόνον ο πατέρας	34	26	37	29	27	27	24	32	43	37	16	25	22	33	24	30
Μόνον η μητέρα	7	6	5	4	6	4	8	5	4	5	7	10	6	7	8	6
Κανένας	24	31	24	44	35	34	42	40	18	41	35	35	18	22	22	32
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(436)	(180)	(1492)	(1240)	(1477)	(174)	(940)	(168)	(385)	(285)	(182)	(341)	(361)	(1018)	(91)	(8770)

Ερώτηση: Ποια είναι η κύρια απασχόληση των γονιών σας;

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 17

Μορφωτικό επίπεδο των γονιών: αναλογία των φοιτητών με ERASMUS οι γονείς των οποίων είναι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ανά χώρα προέλευσης (ποσοστό %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
Και οι δύο	49	55	51	28	29	41	18	25	37	27	33	34	57	37	53	36
Μόνον ο πατέρας	15	12	17	17	13	21	13	17	27	20	11	12	13	15	15	16
Μόνον η μητέρα	11	9	3	6	8	5	7	13	5	7	9	12	10	12	10	8
Κανένας	25	23	28	48	50	33	62	46	31	46	46	42	21	35	23	41
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(450)	(174)	(1510)	(1272)	(1469)	(175)	(945)	(170)	(398)	(291)	(178)	(328)	(311)	(989)	(90)	(8751)

Ερώτηση: Ποιο είναι το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης ή/και κατάρτισης του κάθε γονέα σας;

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 18

Άτομα ηλικίας 25-59 ετών με τίτλους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, ανά ομάδα ηλικίας (ποσοστά)

	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	LU	NL	AT	PT	FI	SW	UK	Σύνολο
Όλα τα άτομα ηλικίας 25-59 ετών	25	28	23	17	19	16	8	21	16	22	8	12	22	29	22	19
εκ των οποίων άτομα ηλικίας:																
45-49 ετών	22	32	25	12	18	13	9	17	17	22	7	11	20	30	22	18
50-54 ετών	20	25	23	9	14	10	7	14	16	18	7	10	23	29	19	16
55-59 ετών	14	21	19	7	10	8	5	12	12	16	5	7	17	21	16	12

Πηγή: Έρευνα περί του Ευρωπαϊκού Εργατικού Δυναμικού, 1995

Πίνακας 19

Αξιολόγηση της εισοδηματικής τάξης των γονιών των φοιτητών με ERASMUS ανά χώρα προέλευσης (ποσοστό %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
Σημαντικά υψηλότερη από τη μέση	7	7	6	2	5	4	5	10	18	6	9	5	9	9	4	6
Υψηλότερη από τη μέση	42	38	46	39	41	41	39	36	48	33	47	34	50	41	45	42
Μέση	41	43	35	43	40	46	40	40	24	42	31	46	32	35	44	39
Χαμηλότερη από τη μέση	8	9	8	12	12	8	12	11	8	14	9	13	7	11	5	11
Σημαντικά χαμηλότερη από τη μέση	2	2	4	3	2	2	4	2	2	5	4	2	2	3	1	3
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(448)	(182)	(1524)	(1292)	(1554)	(174)	(984)	(172)	(398)	(295)	(178)	(345)	(367)	(1001)	(91)	(9003)

Ερώτηση: Παρακαλούμε υπολογίστε το επίπεδο εισοδημάτων των γονιών σας σε σύγκριση με τη μέση κατάσταση που αφορά τα εισοδήματα στην πατρίδα σας.

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 20

Μηνιαίο εισόδημα και κύριες πηγές εισοδήματος κατά τη διάρκεια των σπουδών στην πατρίδα
(μέσος όρος των φοιτητών που δεν μένουν με τους γονείς τους)

		Εισοδηματική τάξη των γονιών			Σύνολο
		Υψηλότερη από τη μέση	Μέση	Χαμηλότερη από τη μέση	
BE	μέσο εισόδημα (Euro)	444	371	415	412
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	2	8	34	8
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	86	76	46	78
DK	μέσο εισόδημα (Euro)	680	657	658	668
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	55	58	51	56
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	4	3	0	3
DE	μέσο εισόδημα (Euro)	581	531	519	557
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	4	13	49	12
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	77	60	20	65
ES	μέσο εισόδημα (Euro)	383	370	309	361
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	1	20	33	17
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	88	63	43	66
FR	μέσο εισόδημα (Euro)	489	481	442	477
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	5	17	47	17
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	77	62	25	62
GR	μέσο εισόδημα (Euro)	475	385	437	428
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	1	2	0	1
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	88	88	71	85
IT	μέσο εισόδημα (Euro)	490	451	388	454
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	2	11	12	7
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	86	73	63	76
IE	μέσο εισόδημα (Euro)	533	381	393	446
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	5	34	47	25
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	70	42	23	50
NL	μέσο εισόδημα (Euro)	520	524	500	519
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	39	55	64	45
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	38	20	10	32

Πίνακας 20 (συνέχεια)

Μηνιαίο εισόδημα και κύριες πηγές εισοδήματος κατά τη διάρκεια των σπουδών στην πατρίδα
(μέσος όρος των φοιτητών που δεν μένουν με τους γονείς τους)

		Εισοδηματική τάξη των γονιών			Σύνολο
		Υψηλότερη από τη μέση	Μέση	Χαμηλότερη από τη μέση	
AT	μέσο εισόδημα (Euro)	535	515	518	523
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	7	31	62	29
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	71	44	12	48
PT	μέσο εισόδημα (Euro)	358	307	273	331
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	0	4	37	6
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	87	86	49	82
FI	μέσο εισόδημα (Euro)	522	473	478	493
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	59	60	61	60
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	11	9	11	10
SW	μέσο εισόδημα (Euro)	797	787	825	797
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	78	86	88	81
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	10	4	2	7
UK	μέσο εισόδημα (Euro)	608	524	572	573
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	20	41	65	34
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	62	33	12	44
NO	μέσο εισόδημα (Euro)	819	805	932	819
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	74	78	75	75
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	6	3	0	5
Σύνολο	μέσο εισόδημα (Euro)	559	507	489	530
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	19	30	49	27
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	62	48	24	51

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 21		
Κινητικότητα των σπουδαστών στο πλαίσιο του ERASMUS: μέσος όρος υποτροφιών 1997/1998 ανά χώρα καταγωγής		
	1997/98	1997/98
Χώρα καταγωγής		
B	570	110
DK	600	120
DE	890	120
GR	1610	310
ES	790	110
FR	850	120
IRL	680	90
IT	880	130
LUX	2380	390
NL	700	130
AT	780	120
PT	1590	260
FIN	480	80
SWE	520	80
UK	910	140
FL	3130	390
IS	2120	340
NO	1170	220
ΟΛΕΣ ΟΙ ΧΩΡΕΣ	830	120
[1] Τα ποσά στρογγυλεύτηκαν στην πλησιέστερη δεκάδα ECU		

Πίνακας 22				
Αναλογία των σπουδαστών ERASMUS χωρίς υποτροφία ERASMUS 1997/98				
	Εξερχόμενοι σπουδαστές		Εισερχόμενοι σπουδαστές	
	Συνολικός αριθμός σπουδαστών το 1997/98	εκ των οποίων ποσοστό αυτών που δεν έλαβαν υποτροφίες	Συνολικός αριθμός σπουδαστών το 1997/98	εκ των οποίων ποσοστό αυτών που δεν έλαβαν υποτροφίες
	αριθμός	(%)	αριθμός	(%)
B	4233	22,9	2862	5,1
DK	1795	2,6	1563	6,1
DE	13785	1,3	10969	12,0
GR	1431	1,0	1011	8,8
ES	12468	10,0	11392	8,8
FR	14821	21,0	15197	6,1
IRL	1564	1,7	2824	8,7
IT	9271	0,0	5667	7,6
LUX	66	0,0	8	25,0
NL	4190	0,4	4922	8,6
AT	2442	24,0	1741	8,1
PT	1834	12,7	1381	6,2
FIN	3052	14,0	1845	4,4
SWE	3264	2,8	2916	5,6
UK	10582	1,6	20770	11,2
IS	113	0,0	94	4,3
NO	1071	37,3	837	6,9
ΣΥΝΟΛΟ	85999	8,8	85999	8,8

Πίνακας 23

Οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπισαν οι φοιτητές που δεν είχαν υποτροφία ERASMUS κατά την παραμονή τους στο εξωτερικό ανάλογα με το είδος της κρατικής ενίσχυσης προς τους φοιτητές (ποσοστό %*)

	Σύστημα κρατικής ενίσχυσης στη χώρα προέλευσης			Σύνολο
	Χαμηλή ενίσχυση (GR, IT, PT)	Μέση ενίσχυση (AT, BE, DE, ES, FR, IE, UK)	Υψηλή ενίσχυση (DK, FI, NL, NO, SW)	
Δεν αντιμετώπισαν οικονομικά προβλήματα	33	44	65	47
Δεν μπόρεσαν να μεταφέρουν εθνική υποτροφία ή δάνειο	1	4	1	3
Η συμμετοχή των γονιών ήταν ανεπαρκής	9	8	8	8
Άφησαν το διαμέρισμά τους στην πατρίδα	6	34	21	29
Δεν μπόρεσαν να συνεχίσουν να εργάζονται	9	12	5	10
Η υποτροφία ERASMUS ήταν ανεπαρκής	64	23	15	25
Άλλο	11	8	8	9
Σύνολο	133	133	122	131
(n)	(61)	(593)	(162)	(817)

Ερώτηση: Αντιμετωπίσατε οικονομικά προβλήματα σε σχέση με τη σπουδαστική σας περίοδο ERASMUS;

*μόνον των φοιτητών που δεν λαμβάνουν ενίσχυση από το ERASMUS

Πίνακας 24

Οικονομικά προβλήματα που αντιμετώπισαν οι φοιτητές που έλαβαν οικονομική ενίσχυση από το Erasmus κατά την παραμονή τους στο εξωτερικό ανάλογα με το είδος της κρατικής ενίσχυσης προς τους φοιτητές (ποσοστό %*)

	Σύστημα κρατικής ενίσχυσης στη χώρα προέλευσης			Σύνολο
	Χαμηλή ενίσχυση (GR, IT, PT)	Μέση ενίσχυση (AT, BE, DE, ES, FR, IE, UK)	Υψηλή ενίσχυση (DK, FI, NL, NO, SW)	
Δεν συνάντησαν οικονομικές δυσκολίες	25	44	59	43
Δεν μπόρεσαν να μεταφέρουν εθνική υποτροφία ή δάνειο	2	3	1	2
Η συμμετοχή των γονιών ήταν ανεπαρκής	6	7	8	7
Άφησαν την κατοικία τους στην πατρίδα	6	31	20	26
Δεν μπόρεσαν να συνεχίσουν να εργάζονται	5	13	9	11
Η υποτροφία ERASMUS ήταν ανεπαρκής	72	28	22	34
Άλλο	4	8	10	7
Σύνολο	120	134	129	131
(n)	(1258)	(5623)	(1216)	(8097)

Ερώτηση: Αντιμετωπίσατε οικονομικά προβλήματα σε σχέση με τη σπουδαστική σας περίοδο ERASMUS;

*μόνον των φοιτητών που λαμβάνουν ενίσχυση από το ERASMUS

Πίνακας 25

Πηγές εισοδήματος των φοιτητών που δεν έλαβαν υποτροφία ERASMUS κατά την παραμονή τους στο εξωτερικό (μέσος όρος των ποσοστών %*)

	Χώρα ιδρύματος προέλευσης															Σύνολο
	BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	NL	AT	PT	FI	SW	UK	NO	
Κρατική υποτροφία	2	48	12	19	26	18	6	13	52	72	8	58	35	18	37	25
Κρατικό δάνειο	0	15	8	0	1	0	2	2	7	0	0	7	51	10	47	9
Ιδιωτική υποτροφία	2	6	4	1	0	0	0	0	0	2	1	3	1	1	0	1
Ιδιωτικό δάνειο	0	2	2	0	2	0	0	3	2	1	0	3	1	4	0	2
Συνεισφορά των μελών της οικογένειας	85	4	56	61	56	81	77	49	23	17	84	11	6	42	6	47
Συνεισφορά του ίδιου	10	9	18	20	15	2	14	32	16	7	7	15	6	20	10	15
Άλλες μορφές υποστήριξης	2	17	0	0	1	0	1	1	0	1	0	3	0	5	1	2
Σύνολο	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100
(n)	(57)	(16)	(76)	(42)	(163)	(6)	(28)	(20)	(18)	(13)	(4)	(38)	(54)	(48)	(13)	(594)

Ερώτηση: Από το συνολικό ποσό που υποδείξατε παραπάνω, παρακαλούμε υπολογίστε τα ποσοστά που λάβατε από

*του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που συμμετείχαν στην έρευνα

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 26

Μηνιαίο εισόδημα και κύριες πηγές εισοδήματος κατά την παραμονή με το Erasmus στο εξωτερικό και οικονομική κατάσταση των γονιών, ανά χώρα προέλευσης (μέσος όρος όλων των φοιτητών με Erasmus που απάντησαν στις οικονομικές ερωτήσεις)

		Εισοδηματική τάξη των γονιών			Σύνολο
		Υψηλότερη από τη μέση	Μέση	Χαμηλότερη από τη μέση	
BE	μέσο εισόδημα (Euro)	584	529	555	559
	υποτροφία ERASMUS (%)	17	27	33	23
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	2	4	16	4
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	72	55	33	61
DK	μέσο εισόδημα (Euro)	670	698	670	681
	υποτροφία ERASMUS (%)	14	15	16	15
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	51	53	49	52
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	6	3	2	4
DE	μέσο εισόδημα (Euro)	649	581	550	613
	υποτροφία ERASMUS (%)	15	17	17	16
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	4	12	42	12
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	70	53	25	58
ES	μέσο εισόδημα (Euro)	533	474	520	505
	υποτροφία ERASMUS (%)	28	29	27	28
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	2	9	13	6
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	64	51	39	55
FR	μέσο εισόδημα (Euro)	603	571	559	584
	υποτροφία ERASMUS (%)	18	21	22	20
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	10	18	30	16
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	58	46	23	48
GR	μέσο εισόδημα (Euro)	687	602	648	645
	υποτροφία ERASMUS (%)	35	38	45	37
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	1	2	1	2
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	59	54	40	55
IT	μέσο εισόδημα (Euro)	588	552	517	562
	υποτροφία ERASMUS (%)	25	28	28	27
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	8	10	15	10
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	62	53	44	56
IE	μέσο εισόδημα (Euro)	606	490	484	542
	υποτροφία ERASMUS (%)	10	16	17	13
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	2	17	29	12
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	59	35	22	44

(συνέχεια του πίνακα 26)

		Εισοδηματική τάξη των γονιών			Σύνολο
		Υψηλότερη από τη μέση	Μέση	Χαμηλότερη από τη μέση	
NL	μέσο εισόδημα (Euro)	608	539	528	584
	υποτροφία ERASMUS (%)	18	20	19	19
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	34	49	59	40
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	35	18	13	29
AT	μέσο εισόδημα (Euro)	638	632	675	642
	υποτροφία ERASMUS (%)	43	45	44	44
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	8	21	37	19
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	41	25	9	28
PT	μέσο εισόδημα (Euro)	664	576	586	631
	υποτροφία ERASMUS (%)	39	43	42	40
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	1	2	11	2
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	56	49	39	52
FI	μέσο εισόδημα (Euro)	624	588	591	603
	υποτροφία ERASMUS (%)	18	18	16	18
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	49	53	52	51
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	11	9	9	10
SW	μέσο εισόδημα (Euro)	831	814	861	828
	υποτροφία ERASMUS (%)	7	8	7	7
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	73	81	83	77
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	10	4	2	7
UK	μέσο εισόδημα (Euro)	634	580	610	611
	υποτροφία ERASMUS (%)	19	23	25	21
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	17	38	52	30
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	48	25	11	34
NO	μέσο εισόδημα (Euro)	876	842	911	862
	υποτροφία ERASMUS (%)	18	20	22	19
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	67	68	65	68
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	7	3	1	5
Σύνολο	μέσο εισόδημα (Euro)	628	573	571	599
	υποτροφία ERASMUS (%)	20	24	24	22
	κρατική υποτροφία / δάνειο (%)	16	23	34	21
	συνεισφορά της οικογένειας (%)	53	40	25	44

Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 27

Μηνιαίες δαπάνες κατά τις σπουδές στην πατρίδα· επιπλέον δαπάνες λόγω των σπουδών στο εξωτερικό, ανάλογα με το που μένουν οι φοιτητές και ανάλογα με τη χώρα προέλευσης (μέσος όρος σε ευρώ*)

		Σπουδές στην πατρίδα		Σπουδές στο εξωτερικό		Επιπλέον δαπάνες	
		Μένει με τους γονείς	Μένει μόνος	Μένει με τους γονείς	Μένει μόνος	Μένει με τους γονείς	Μένει μόνος
BE	Σύνολο δαπανών	278	428	574	589	296	161
	Κατάλυμα	16	159	213	219	197	60
	Ταξίδια	27	26	66	68	39	42
	Έξοδα εγγραφής	31	26	-	-	-31	-26
	Άλλες δαπάνες	203	217	296	302	93	85
DK	Σύνολο δαπανών	291	590	643	743	352	153
	Κατάλυμα	34	229	232	278	198	49
	Ταξίδια	56	32	87	103	31	71
	Έξοδα εγγραφής	5	2	-	-	-5	-2
	Άλλες δαπάνες	195	327	325	362	130	35
DE	Σύνολο δαπανών	311	535	624	678	313	143
	Κατάλυμα	13	204	244	258	231	54
	Ταξίδια	56	35	69	65	13	30
	Έξοδα εγγραφής	8	11	-	-	-8	-11
	Άλλες δαπάνες	233	285	310	354	77	69
ES	Σύνολο δαπανών	236	369	569	572	333	203
	Κατάλυμα	8	131	216	216	208	87
	Ταξίδια	23	25	71	77	48	52
	Έξοδα εγγραφής	43	41	-	-	-43	-41
	Άλλες δαπάνες	162	172	281	279	119	107
FR	Σύνολο δαπανών	296	497	596	621	300	124
	Κατάλυμα	25	180	234	247	209	67
	Ταξίδια	35	40	70	88	35	48
	Έξοδα εγγραφής	42	55	-	-	-42	-55
	Άλλες δαπάνες	195	222	292	286	97	64
GR	Σύνολο δαπανών	270	417	627	669	357	252
	Κατάλυμα	6	125	198	214	192	89
	Ταξίδια	33	31	102	101	69	70
	Έξοδα εγγραφής	3	1	-	-	-3	-1
	Άλλες δαπάνες	228	260	327	354	99	94
IT	Σύνολο δαπανών	281	440	561	611	280	171
	Κατάλυμα	6	143	190	212	184	69
	Ταξίδια	30	38	73	92	43	54
	Έξοδα εγγραφής	49	45	-	-	-49	-45
	Άλλες δαπάνες	196	214	297	307	101	93

(συνέχεια του πίνακα 27)

		Σπουδές στην πατρίδα		Σπουδές στο εξωτερικό		Επιπλέον δαπάνες	
		Μένει με τους γονείς	Μένει μόνος	Μένει με τους γονείς	Μένει μόνος	Μένει με τους γονείς	Μένει μόνος
IE	Σύνολο δαπανών	251	470	554	585	303	115
	Κατάλυμα	4	187	185	194	181	7
	Ταξίδια	47	32	66	85	19	53
	Έξοδα εγγραφής	10	11	-	-	-10	-11
	Άλλες δαπάνες	190	239	302	306	112	67
NL	Σύνολο δαπανών	236	513	524	706	288	193
	Κατάλυμα	2	174	187	249	185	75
	Ταξίδια	9	20	48	75	39	55
	Έξοδα εγγραφής	53	58	-	-	-53	-58
	Άλλες δαπάνες	173	262	289	382	116	120
AT	Σύνολο δαπανών	292	530	639	700	347	170
	Κατάλυμα	9	197	215	250	206	53
	Ταξίδια	37	42	46	74	9	32
	Έξοδα εγγραφής	1	1	-	-	-1	-1
	Άλλες δαπάνες	244	289	377	376	133	87
PT	Σύνολο δαπανών	332	338	668	598	336	260
	Κατάλυμα	8	89	210	190	202	101
	Ταξίδια	48	40	73	90	25	50
	Έξοδα εγγραφής	86	34	-	-	-86	-34
	Άλλες δαπάνες	190	176	386	318	196	142
FI	Σύνολο δαπανών	354	492	655	656	301	164
	Κατάλυμα	6	194	224	224	218	130
	Ταξίδια	46	41	87	109	41	68
	Έξοδα εγγραφής	1	3	-	-	-1	-3
	Άλλες δαπάνες	301	254	344	324	43	70
SW	Σύνολο δαπανών	375	751	767	812	392	61
	Κατάλυμα	29	253	244	249	215	-4
	Ταξίδια	67	54	86	105	19	51
	Έξοδα εγγραφής	8	9	-	-	-8	-9
	Άλλες δαπάνες	271	436	437	457	166	21
UK	Σύνολο δαπανών	376	594	585	627	209	33
	Κατάλυμα	31	260	176	207	145	-53
	Ταξίδια	113	41	69	96	-44	55
	Έξοδα εγγραφής	10	6	-	-	-10	-6
	Άλλες δαπάνες	222	287	339	324	117	37

(συνέχεια του πίνακα 27)

		Σπουδές στην πατρίδα		Σπουδές στο εξωτερικό		Επιπλέον δαπάνες	
		Μένει με τους γονείς	Μένει μόνος	Μένει με τους γονείς	Μένει μόνος	Μένει με τους γονείς	Μένει μόνος
ΝΟ	Σύνολο δαπανών	402	739	826	838	424	99
	Κατάλυμα	43	239	200	241	157	2
	Ταξίδια	69	54	169	148	100	94
	Έξοδα εγγραφής	26	12	-	-	-26	-12
	Άλλες δαπάνες	265	434	457	449	192	15
Σύνολο	Σύνολο δαπανών	277	526	586	659	309	133
	Κατάλυμα	12	197	212	238	200	41
	Ταξίδια	35	37	71	85	36	48
	Έξοδα εγγραφής	37	25	-	-	-37	-25
	Άλλες δαπάνες	193	268	303	337	110	69

*Μέσος όρος του συνόλου των φοιτητών με ERASMUS που απάντησαν στις οικονομικές ερωτήσεις
Σταθμισμένος πίνακας

Πίνακας 28

Επιπλέον δαπάνες κατά την περίοδο στο εξωτερικό με το ERASMUS ανάλογα με το που μένουν οι φοιτητές κατά τις σπουδές τους στην πατρίδα (μέσος όρος σε ευρώ*)

	Μένει με τους γονείς κατά τις σπουδές στην πατρίδα Σύνολο		
	Ναι	Όχι	
Εισόδημα στην πατρίδα	270	530	454
Εισόδημα στο εξωτερικό	544	622	599
Επιπλέον εισόδημα στο εξωτερικό	274	91	145
Δαπάνες στην πατρίδα	277	526	453
Δαπάνες στο εξωτερικό	586	659	638
Επιπλέον δαπάνες στο εξωτερικό	309	133	185
Υποτροφία ERASMUS	121	105	110
Ποσοστό % των επιπλέον δαπανών που καλύφθηκαν από την υποτροφία ERASMUS	39%	79%	59%
(n)	(1882)	(4521)	(6403)

Ερώτηση: Από το συνολικό ποσό που υποδείξατε παραπάνω, παρακαλούμε υπολογίστε τα ποσοστά που λάβατε από

* Μόνον για τους φοιτητές που έλαβαν οικονομική υποστήριξη από το ERASMUS

Παράρτημα 2

Η ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΕ ΓΙΑ ΤΗ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

Η μεθοδολογία για την πραγματοποίηση του έργου περιλάμβανε τις εξής φάσεις:

Φάση ανάπτυξης

- Τη σύνταξη ενός εναρμονισμένου ερωτηματολογίου (σε 11 γλώσσες).
- Τον καθορισμό της μεθοδολογίας για τον υπολογισμό του αντιπροσωπευτικού δείγματος.

Συλλογή και ανάλυση των δεδομένων

- Μέσω των εθνικών υπηρεσιών και ορισμένων επιλεγμένων ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης
- Επεξεργασία και ανάλυση των δεδομένων και ερμηνεία των στατιστικών στοιχείων

Έκθεση

Η έκθεση ασχολείται με την έρευνα αυτή καθαυτή, την ερμηνεία των στοιχείων που προκύπτουν από την έρευνα και τα συμπεράσματα. Οι στατιστικοί πίνακες περιλαμβάνονται στο Παράρτημα 1.

Η φάση ανάπτυξης

Ένα **ερωτηματολόγιο** με κοινή δομή διαμορφώθηκε και διανεμήθηκε στις εθνικές υπηρεσίες στην επίσημη γλώσσα τους (βλέπε την ελληνική έκδοση στο Παράρτημα 5). Το ερωτηματολόγιο κάλυπτε:

- Ατομικά στοιχεία σχετικά με την προέλευση του φοιτητή
- Τις πηγές εισοδήματος των φοιτητών (συμπεριλαμβανομένης της υποτροφίας του ERASMUS) και τις αναλυτικές τους δαπάνες στην πατρίδα και στο εξωτερικό
- Το φοιτητικό κατάλυμα
- Το εισόδημα και την επαγγελματική κατάσταση των γονέων των φοιτητών
- Το μορφωτικό επίπεδο των γονέων των φοιτητών

Σημ.: Το ερωτηματολόγιο **δεν ζητούσε** την αποκάλυψη της ταυτότητας του φοιτητή.

Το ερωτηματολόγιο του κάθε κράτους μέλους προσαρμόστηκε στην εθνική πραγματικότητα. Όλες οι εθνικές υπηρεσίες συμμετείχαν στη διαδικασία αυτή και έπαιξαν το ρόλο σημείων επαφής για να ζητηθεί η γνωμοδότηση άλλων σχετικών οργανισμών στις χώρες τους (εθνικές αρχές, ακαδημαϊκοί εμπειρογνώμονες, στατιστικές υπηρεσίες, κτλ.). Ήταν απαραίτητο το θέμα της συγκρισιμότητας των εθνικών συστημάτων να ληφθεί υπόψη στη φάση σχεδιασμού. Επομένως, πριν οριστικοποιηθεί και εκτυπωθεί το κείμενο του ερωτηματολογίου στις διαφορετικές

εθνικές και γλωσσικές εκδόσεις εκλήθησαν να γνωμοδοτήσουν ακαδημαϊκοί εμπειρογνώμονες και οι εθνικές αρχές των χωρών που συμμετείχαν. Διεξήχθη επίσης μια δοκιμαστική έρευνα σε μια μικρή ομάδα φοιτητών σε διάφορα ευρωπαϊκά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.

Οι 86.000 φοιτητές που σπούδασαν στο εξωτερικό με το ERASMUS το 1997/98 αποτέλεσαν το δειγματοληπτικό πλαίσιο της παρούσας έρευνας. Λόγω των χρονικών και οικονομικών περιορισμών θεωρήθηκε εφικτή η παραγωγή μόνο ενός στιγμιότυπου της κοινωνικο-οικονομικής προέλευσης των φοιτητών του ERASMUS για το έτος 1997/98. Για να γίνει μια διαχρονική έρευνα θα έπρεπε να συμπεριληφθούν φοιτητές ERASMUS από προηγούμενα έτη και θα αυξανόταν σημαντικά η έκταση και η πολυπλοκότητα του έργου.

Διανομή του ερωτηματολογίου

Τα ερωτηματολόγια διανεμήθηκαν ταχυδρομικά στις εθνικές υπηρεσίες για να τα διαβιβάσουν στα επιλεγμένα ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Οι φοιτητές επέστρεψαν τα συμπληρωμένα ερωτηματολόγια στις εθνικές υπηρεσίες τους μέσα σε έναν ανώνυμο προπληρωμένο φάκελο. Θεωρήθηκε προτιμότερο να επιστραφούν τα μεμονωμένα ερωτηματολόγια στην εθνική υπηρεσία, ώστε οι φοιτητές να μην έχουν κανένα λόγο να φοβούνται μήπως τους αναγνωρίσει το πανεπιστήμιο.

Όλα τα ερωτηματολόγια είχαν ακριβώς την ίδια μορφή και διάταξη της ύλης γιατί η μεταφορά των πληροφοριών από το κάθε ερωτηματολόγιο στη βάση δεδομένων πραγματοποιήθηκε μέσω οπτικής αναγνώρισης. Τυπώθηκαν ερωτηματολόγια σε 11 γλώσσες και 16 εθνικές εκδόσεις (για όλες τις χώρες της ΕΕ και του ΕΟΧ, εκτός από το Λουξεμβούργο, την Ισλανδία και το Λιχτενστάιν).

Οι εθνικές υπηρεσίες κατέγραψαν τους αύξοντες αριθμούς των ερωτηματολογίων που έστειλαν σε κάθε ίδρυμα για να μπορούν να ελέγξουν το ποσοστό απόκρισης. Στην περίπτωση πολύ χαμηλών ποσοστών απόκρισης από ορισμένα ιδρύματα οι εθνικές υπηρεσίες τα παρότρυναν να στείλουν επιστολές υπενθύμισης.

Παράρτημα 3

ΤΑ ΚΡΙΤΗΡΙΑ ΕΠΙΛΟΓΗΣ ΤΟΥ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ ΤΗΣ ΚΑΘΕ ΧΩΡΑΣ

Βάσει του χρονοδιαγράμματος, των οικονομικών πόρων και της πολυπλοκότητας του έργου δεν ήταν πρακτικό να σταλούν ερωτηματολόγια σε 86.000 μεμονωμένους φοιτητές. Έτσι το παρόν έργο βασίστηκε σε μια δειγματοληπτική έρευνα, που είναι η συνηθισμένη μέθοδος για αυτού του είδους τις κοινωνικο-οικονομικές έρευνες. Το δείγμα (20.000 φοιτητές) επιλέχθηκε κατά τέτοιο τρόπο ώστε να είναι αντιπροσωπευτικό του συνολικού πληθυσμού των φοιτητών του ERASMUS .

Η Ισλανδία, το Λουξεμβούργο και το Λιχτενστάιν δεν συμμετείχαν στην έρευνα.

Για τη σύσταση του δείγματος η κάθε εθνική υπηρεσία κλήθηκε να επιλέξει ένα δείγμα ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη χώρα της, βάσει κριτηρίων που πρότεινε η οργανωτική ομάδα. Κατά την επιλογή των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που θα αποτελούσαν το δείγμα, οι εθνικές υπηρεσίες κλήθηκαν να εξασφαλίσουν ότι στο σύνολό τους θα αντιπροσώπευαν το μοντέλο συμμετοχής στην εξερχόμενη κινητικότητα του ERASMUS για τη χώρα. Τους ζητήθηκε ειδικότερα να εξασφαλίσουν ότι το δείγμα των ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ήταν αντιπροσωπευτικό ως προς:

- Το είδος του ιδρύματος (πανεπιστημιακό ή μη πανεπιστημιακό)
- Το μέγεθος του ιδρύματος
- Τους τομείς σπουδών που προσφέρονται στο ίδρυμα (συμπεριλαμβανομένης της σωστής ισορροπίας μεταξύ των μονοεπιστημονικών και πολυεπιστημονικών ιδρυμάτων)
- Τον προορισμό (των εξερχόμενων φοιτητών ERASMUS)
- Την περιοχή (αστική ή αγροτική)
- Τον τρόπο χρηματοδότησης του ιδρύματος (δημόσιο ή ιδιωτικό)
- Τη συμμετοχή του ιδρύματος στο ERASMUS (περισσότερο ή λιγότερο δραστήρια)

Τα επιλεγμένα ιδρύματα κλήθηκαν να διανείμουν το κοινωνικο-οικονομικό ερωτηματολόγιο σε όλους τους φοιτητές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα κινητικότητας ΣΩΚΡΑΤΗΣ/ERASMUS το ακαδημαϊκό έτος 1997/98.

Παράρτημα 4

Η ΟΡΓΑΝΩΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

1 - Τα μέλη της οργανωτικής ομάδας:

- κ. Michel BOSQUET, υπηρεσία εξωτερικών σχέσεων, Πανεπιστήμιο Notre-Dame de la Paix, Namur, Βέλγιο
- Καθηγητής δρ. Patrick CLANCY, υφηγητής κοινωνιολογίας, University College, Δουβλίνο, Ιρλανδία
- κα Arlette DELHAXHE, Κεντρική μονάδα του δικτύου πληροφόρησης για την παιδεία στην Ευρωπαϊκή Κοινότητα (Eurydice), Βρυξέλλες, Βέλγιο
- κα Maria Emilia GALVÃO, αναπληρώτρια διευθύντρια, Γραφείο ευρωπαϊκών θεμάτων και διεθνών σχέσεων, Υπουργείο Παιδείας, Λισσαβόνα, Πορτογαλία
- κ. Michel JOUVE , διευθυντής της γαλλικής εθνικής υπηρεσίας του προγράμματος ΣΩΚΡΑΤΗΣ, Μπορντό, Γαλλία
- Καθηγητής δρ. Σωκράτης ΚΑΠΛΑΝΗΣ, πρόεδρος του Τεχνολογικού Εκπαιδευτικού Ιδρύματος Πατρών, Ελλάδα
- Καθηγητής δρ. José-Ginés MORA, Τμήμα Εφαρμοσμένης Οικονομίας, Πανεπιστήμιο της Βαλένθια, Ισπανία
- κ. Antti PENTIKÄINEN, Εθνικοί φοιτητικοί σύλλογοι στην Ευρώπη (ESIB), Εθνικός σύλλογος Φιλανδών φοιτητών, Ελσίνκι, Φινλανδία
- κ. John REILLY, διευθυντής της εθνικής υπηρεσίας των προγραμμάτων ΣΩΚΡΑΤΗΣ/ERASMUS του Ηνωμένου Βασιλείου, Πανεπιστήμιο του Kent, Canterbury, Ηνωμένο Βασίλειο
- κ. Dieter SCHÄFERBARTHOLD, Ευρωπαϊκό συμβούλιο φοιτητικών θεμάτων, Γενική γραμματεία του γερμανικού φοιτητικού συλλόγου (Deutsches Studentenwerk), Βόννη, Γερμανία

2 - κ. Pedro de SOUSA, ακαδημαϊκός συντονιστής του σχεδίου.

3 - κ. Friedhelm MAIWORM, στατιστικολόγος.

Παράρτημα 5

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Επισυνάπτεται δείγμα του ερωτηματολογίου στη γλώσσα της παρούσας έκθεσης.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ XXII
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΚΑΙ ΝΕΟΤΗΤΑ

ΕΡΕΥΝΑ
ΕΑ Ε Ν
NN -N AAA
N N Y
PPAA ERASMUS

Ελλάδα

ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ ΠΟΥ ΘΑ ΣΑΣ ΒΟΗΘΗΣΟΥΝ ΝΑ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΤΕ ΤΟ ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ

Το ερωτηματολόγιο αυτό θα αναλυθεί με μηχανήμα οπτικής αναγνώρισης. Σημειώστε στα κατάλληλα κουτιά το "X", ή τους αριθμούς, χρησιμοποιώντας μαύρο μπικ. Προσπαθήστε να χρησιμοποιήσετε όσο πιο πιστά γίνεται το υπόδειγμα που παρατίθεται εδώ.

X	1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Παρακαλούμε δώστε μόνο μία απάντηση εκτός εάν υποδεικνύεται αλλιώς ("είναι δυνατές πολλαπλές απαντήσεις").

Επιστρέψτε το ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ (όχι φωτοτυπία) του παρόντος ερωτηματολογίου ΧΩΡΙΣ ΝΑ ΤΟ ΔΙΠΛΩΣΕΤΕ, ΧΩΡΙΣ ΧΡΗΣΗ ΣΥΡΡΑΠΤΙΚΟΥ ή ΣΥΝΔΕΤΗΡΑ

ΚΩΔΙΚΟΙ ΓΙΑ ΤΑ ΠΕΔΙΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΩΝ ΤΟΥ ERASMUS

01 ΓΕΩΡΓΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Γεωργικές Επιστήμες Γεωργία Αγροτική Οικονομία Διαιτολογία και Τεχνολογία Τροφίμων Κηποκομία Ιχθυοτροφία/Αλιεία Δασοκομία Ζωοτεχνία Τροπική/Υποτροπική Γεωργία Άλλοι τομείς

02 ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑ ΚΑΙ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑ

Αρχιτεκτονική, Πολεοδομία και Χωροταξία Αρχιτεκτονική Αρχιτεκτονική εσωτερικών χώρων Πολεοδομία Χωροταξία Αρχιτεκτονική τοπίου Μεταφορές και Σπουδές Συγκοινωνιολογίας Άλλοι τομείς

03 ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΣΧΕΔΙΟ

Τέχνες και Σχέδιο Καλές Τέχνες (Ζωγραφική, Γλυπτική, Χαρακτική) Μουσική και Μουσικολογία Παραστατικές Τέχνες Φωτογραφία, Κινηματογράφος Σχέδιο (Γραφικό Σχέδιο, Βιομηχανικό Σχέδιο, Μόδα, Υφαντουργία) Ιστορία της Τέχνης Άλλοι τομείς

04 ΕΜΠΟΡΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ, ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Εμπορικές Σπουδές, Επιστήμες Διοίκησης, Επιχειρήσεων Εμπορικές Σπουδές και Γλώσσες Εμπορικές Σπουδές και Τεχνολογία Λογιστική, Χρηματοοικονομική Διοίκηση Σπουδές Τουριστικών Επαγγελματιών, Τροφοδοσίας, Διοίκησης Ξενοδοχείων Βιομηχανικές Σχέσεις και Διοίκηση Προσωπικού Γραμματειακές Σπουδές Μάρκετινγκ και Οργάνωση Πωλήσεων Άλλοι τομείς

05 ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ, ΚΑΤΑΡΤΙΣΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΩΝ

Εκπαίδευση, Κατάρτιση Εκπαιδευτικών Κατάρτιση Εκπαιδευτικών Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση Δευτεροβάθμια Εκπαίδευση Επαγγελματική και Τεχνική Εκπαίδευση Εκπαίδευση Ενηλίκων Ειδική Εκπαίδευση Επιστήμη της Παιδαγωγικής και Συγκριτική Εκπαίδευση Παιδαγωγική Ψυχολογία Άλλοι τομείς

06 ΜΗΧΑΝΙΚΗ, ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ

Μηχανική, Τεχνολογία Μηχανολογική Μηχανική Ηλεκτρική Μηχανική Χημική Μηχανική Πολιτική Μηχανική Ηλεκτρονική Μηχανική, Τηλεπικοινωνίες Παραγωγή και Βιομηχανική Διοίκηση (CAD, CAM, CAE) Επιστήμη Υλικών Αεροναυπηγική Άλλοι τομείς

07 ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ, ΓΕΩΛΟΓΙΑ

Γεωγραφία, Γεωλογία Γεωγραφία Επιστήμες Περιβάλλοντος, Οικολογία Γεωλογία Επιστήμες Εδάφους και Υδάτινων Πόρων Γεωδασία, Χαρτογραφία, Τηλεανίχνευση Μετεωρολογία Άλλοι τομείς

08 ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Ανθρωπιστικές Επιστήμες Φιλοσοφία Θεολογία Ιστορία Αρχαιολογία Άλλοι τομείς

09 ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΓΛΩΣΣΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ

Επιστήμες Γλώσσας και Φιλολογίας Σύγχρονες γλώσσες της ΕΚ Γενική και Συγκριτική Λογοτεχνία Γλωσσολογία Μετάφραση, Διερμηνεία Κλασική Φιλολογία Μη Κοινοτικές Γλώσσες Λιγότερο Διδασκόμενες Γλώσσες Άλλοι τομείς ΔΙΚΑΙΟ Δίκαιο Συγκριτικό Δίκαιο, Δίκαιο και γλώσσες Διεθνές Δίκαιο Αστικό Δίκαιο Ποινικό Δίκαιο, Εγκληματολογία Συνταγματικό/Δημόσιο Δίκαιο Δημόσια Διοίκηση Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο Άλλοι τομείς

10 ΔΙΚΑΙΟ

Δίκαιο Συγκριτικό Δίκαιο, Δίκαιο και γλώσσες Διεθνές Δίκαιο Αστικό Δίκαιο Ποινικό Δίκαιο, Εγκληματολογία Συνταγματικό/Δημόσιο Δίκαιο Δημόσια Διοίκηση Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Δίκαιο Άλλοι τομείς

11 ΜΑΘΗΜΑΤΙΚΑ, ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΚΗ

Μαθηματικά, Πληροφορική Μαθηματικά Στατιστική Πληροφορική, Επιστήμη Ηλεκτρονικών Υπολογιστών Τεχνητή Νοημοσύνη Στατιστική και Ασφαλιστική Επιστήμη Άλλοι τομείς

12 ΙΑΤΡΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Ιατρικές επιστήμες Ιατρική Ψυχιατρική και Κλινική Ψυχολογία Οδοντιατρική Κτηνιατρική Φαρμακευτική Νοσηλευτική, Μαιευτική, Φυσιοθεραπεία Δημόσια Υγεία Ιατρική Τεχνολογία Άλλοι τομείς

13 ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Φυσικές Επιστήμες Βιολογία Φυσική Χημεία Μικροβιολογία, Βιοτεχνολογία Πυρηνική Φυσική και Φυσική Υψηλής Ενέργειας Βιοχημεία Αστρονομία, Αστροφυσική Ωκεανογραφία Άλλοι τομείς

14 ΚΟΙΝΩΝΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Κοινωνικές Επιστήμες Πολιτικές Επιστήμες Κοινωνιολογία Οικονομία Επιστήμες Ψυχολογίας και Συμπεριφοράς Κοινωνική Εργασία Διεθνείς Σχέσεις, Ευρωπαϊκές Σπουδές, Σπουδές Περιφερειακής Ανάπτυξης Ανθρωπολογία Αναπτυξιακές Σπουδές Άλλοι τομείς

15 ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΚΑΙ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΑΣ

Επιστήμες Επικοινωνίας και Πληροφορίας Δημοσιογραφία Ραδιοφωνία/ Τηλεόραση Δημόσιες Σχέσεις, Διαφήμιση Βιβλιοθηκονομία Τεκμηρίωση, Αρχαιονομία Μουσειολογία, Συντήρηση Άλλοι τομείς

16 ΑΛΛΟΙ ΤΟΜΕΙΣ ΣΠΟΥΔΩΝ

Άλλοι Τομείς Σπουδών Επιστήμη Φυσικής Αγωγής και Αθλητισμού Σπουδές Χρήσης του Ελεύθερου Χρόνου (Αναψυχής) Οικιακή Οικονομία, Διατροφή Ναυτική Επιστήμη, Ναυσιπλοΐα Άλλοι τομείς

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ XXII
ΕΡΕΥΝΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ
ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ERASMUS

GR GR A

FOR COMMISSION USE ONLY

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ ΧΩΡΩΝ

BE Βέλγιο	DK Δανία	DE Γερμανία	ES Ισπανία	FR Γαλλία
GR Ελλάδα	IT Ιταλία	IE Ιρλανδία	LU Λουξεμβούργο	NL Κάτω Χώρες
AT Αυστρία	PT Πορτογαλία	FI Φινλανδία	SW Σουηδία	UK Ηνωμένο Βασίλειο
IS Ισλανδία	FL Λιχτενστάιν	NO Νορβηγία		

Σε ποια χώρα περάσατε τη σπουδαστική σας περίοδο 1997/98 του ERASMUS; (μην σημειώσετε την πατρίδα σας)

BE	DK	DE	ES	FR	GR	IT	IE	LU	NL	AT	PT	FI	SW	UK	IS	FL	NO
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Παρακαλούμε σημειώστε τον κωδικό του ERASMUS για το πεδίο αντικείμενου των μαθημάτων που παρακολουθήσατε. (βλ. Πίνακα των πεδίων αντικειμένων στο εξώφυλλο - π.χ. εάν σπουδάσατε ιστορία σημειώστε "08" στα κουτιά)

Ποια ήταν η διάρκεια της σπουδαστικής σας περιόδου ERASMUS (στρογγυλέψτε στον πιο κοντινό μήνα)

3 μήνες 4 μήνες 5 μήνες 6 μήνες 7 μήνες 8 μήνες 9 μήνες 10 μήνες 11 μήνες 12 μήνες

Πώς κρίνετε την εμπειρία σας από το ERASMUS

από ακαδημαϊκή άποψη

Πολύ θετική

Θετική

Αρνητική

Πολύ αρνητική

Από κοινωνική και πολιτιστική άποψη

Πολύ θετική

Θετική

Αρνητική

Πολύ αρνητική

Αντιμετωπίσατε οικονομικά προβλήματα σε σχέση με τη σπουδαστική σας περίοδο ERASMUS;

Ναι

Όχι

Εάν ναι, παρακαλούμε δώστε πληροφορίες (δυνατές πολλαπλές απαντήσεις)

Δεν μπόρεσα να μεταφέρω εθνική υποτροφία ή δάνειο

Η συμμετοχή των γονιών ήταν ανεπαρκής

Άφησα το σπίτι μου στην πατρίδα μου

Δεν μπόρεσα να συνεχίσω να εργάζομαι

Η υποτροφία του ERASMUS ήταν ανεπαρκής

Άλλο

Ως φοιτητής(τρια) κανονικά ζείτε (στην πατρίδα σας)

Με τους γονείς σας

Σε νοικιασμένο δωμάτιο/φοιτητική εστία

Σε διαμέρισμα που μοιράζομαι με άλλους φοιτητές

Άλλού

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ XXII
ΕΡΕΥΝΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ
ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ERASMUS

GR GRF B

FOR COMMISSION USE ONLY

Παρακαλούμε υπολογίστε τα μέσα ΜΗΝΙΑΙΑ σας έξοδα ως φοιτητής το 1997/98

Σε δραχμές

Δρχ.

Στην πατρίδα σας

Κατά τη διάρκεια του
ERASMUS στο εξωτερικό

Από το συνολικό ποσό που υποδείξατε παραπάνω, παρακαλούμε υπολογίστε τα ποσοστά που ξοδέψατε σε.
(δυνατές πολλαπλές απαντήσεις - εάν δεν υπάρχει εναλλακτική απάντηση, παρακαλούμε αφήστε τα κουτιά λευκά)

ΠΑΤΡΙΔΑ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Χώρος για τους υπολογισμούς σας

Κατάλυμα %

%

Ταξίδια %

%

Διατροφή %

%

Έξοδα εγγραφής %

%

(θυμηθείτε να μεταφέρετε τα
αποτελέσματα στα κουτιά)

Βιβλία και άλλα εκπαιδευτικά υλικά %
(συμπεριλαμβανομένων υπολογιστή και λογισμικών)
Ρουχισμό, άλλα προσωπικά αντικείμενα, αναψυχή και %
διασκέδαση

%

%

Άλλες δαπάνες %

%

(συμπεριλαμβανομένων ασφάλισης, αποταμίευσης, κτλ.)

Παρακαλούμε υπολογίστε το μέσο ΜΗΝΙΑΙΟ σας εισόδημα ως φοιτητής το 1997/98

Σε δραχμές

Δρχ.

Στην πατρίδα σας

Κατά τη διάρκεια του
ERASMUS στο εξωτερικό

Από το συνολικό ποσό που υποδείξατε παραπάνω, παρακαλούμε υπολογίστε τα ποσοστά που λάβατε από.
(δυνατές πολλαπλές απαντήσεις - εάν δεν υπάρχει εναλλακτική απάντηση, παρακαλούμε αφήστε τα κουτιά λευκά)

ΠΑΤΡΙΔΑ

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ

Χώρος για τους υπολογισμούς σας

Υποτροφία ERASMUS %

%

Κρατική υποτροφία %

%

Κρατικό δάνειο %

%

Ιδιωτική υποτροφία %

%

Ιδιωτικό δάνειο %

%

(θυμηθείτε να μεταφέρετε τα
αποτελέσματα στα κουτιά)

Συνεισφορά μελών της οικογένειάς σας %
(συμπεριλαμβανομένων γονιών, συζύγου, συντρόφου)

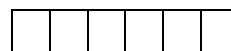
%

Η δική σας συνεισφορά %
(εργασία κατά τις διακοπές, εργασία με μερική απασχόληση, αποταμίευση κτλ.)

%

Άλλες μορφές υποστήριξης %

%

Ποια είναι η κύρια απασχόληση των γονιών σας

(εάν είναι συνταξιούχοι, παρακαλούμε δώστε την κύρια απασχόληση πριν από τη συνταξιοδότηση)

Πατέρας Μητέρα

Μέλη της εκτελεστικής εξουσίας και των νομοθετικών οργάνων, ανώτατα στελέχη της δημόσιας διοίκησης

Για παράδειγμα, μέλη της εκτελεστικής εξουσίας και των νομοθετικών οργάνων, ανώτεροι δημόσιοι υπάλληλοι Διευθυντές επιχειρήσεων (Διευθυντές και διευθυντικά στελέχη, στελέχη παραγωγής και άλλα ειδικευμένα διευθυντικά στελέχη). Υπεύθυνοι διοίκησης και διαχείρισης μικρών επιχειρήσεων

Επιστημονικά επαγγέλματα

Για παράδειγμα, ιατροί, μαθηματικοί, ειδικοί στις μηχανικές επιστήμες (φυσικοί, χημικοί, μαθηματικοί, στατιστικοί, ειδικοί στην πληροφορική, αρχιτέκτονες, μηχανικοί). Ειδικοί στους τομείς των βιοεπιστημών και της υγείας (βιοεπιστήμες, ιατροί και εξομοιούμενοι, στελέχη νοσηλευτικής και μαιέας). Ειδικοί στον τομέα της εκπαίδευσης (καθηγητές πανεπιστημίου και ιδρυμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, δάσκαλοι πρωτοβάθμιας και προσχολικής εκπαίδευσης). Άλλοι ειδικοί (ειδικοί στο διοικητικό και εμπορικό τομέα επιχειρήσεων, νομικοί, αρχειοθέτες, βιβλιοθηκονόμοι, τεκμηριωτές, συγγραφείς και δημιουργοί ή εκτελεστές καλλιτεχνών, κληρικοί, διοικητικά στελέχη δημόσιων υπηρεσιών)

Ενδιάμεσα επαγγέλματα των φυσικών και τεχνικών επιστημών

Για παράδειγμα, τεχνικοί των φυσικών και τεχνικών επιστημών (χειριστές ηλεκτρονικών υπολογιστών και άλλοι χειριστές υλικού πληροφορικής, τεχνικοί οπτικών και ηλεκτρονικών μηχανημάτων, τεχνικοί θαλάσσιων και εναέριων μέσων μεταφοράς, επιθεωρητές κτιρίων, ασφάλειας, υγιεινής και ποιότητας). Άλλα ενδιάμεσα επαγγέλματα (στα οικονομικά και στις πωλήσεις, εμπορικοί αντιπρόσωποι και μεσίτες, ενδιάμεσα επαγγέλματα της δημόσιας διοίκησης των τελωνείων και της εφορίας και εξομοιούμενα, επιθεωρητές της δικαστικής αστυνομίας και ντετέκτιβ, ενδιάμεσα επαγγέλματα κοινωνικής εργασίας, ενδιάμεσα επαγγέλματα καλλιτεχνικής δημιουργίας, στον τομέα του θεάματος, στον τομέα του αθλητισμού)

Διοικητικοί υπάλληλοι

Για παράδειγμα, υπάλληλοι γραφείου (γραμματείς και δακτυλογράφοι, υπάλληλοι βιβλιοθήκης, ταχυδρομικών υπηρεσιών και εξομοιούμενοι). Υπάλληλοι υποδοχής, ταμίες, υπάλληλοι θυρίδας και εξομοιούμενοι (υπάλληλοι υποδοχής και πληροφόρησης των πελατών)

Προσωπικό παροχής υπηρεσιών και πωλητές σε καταστήματα και αγορές

Για παράδειγμα, βοηθητικό προσωπικό και εξομοιούμενοι (επιστάτες και προσωπικό των υπηρεσιών εστιατορίου, προσωπικό παροχής φροντίδας και εξομοιούμενοι, προσωπικό υπηρεσιών προστασίας και ασφάλειας). Μοντέλα, πωλητές και πωλητές με επίδειξη (μανεκέν και άλλα μοντέλα, πωλητές και πωλητές με επίδειξη για κάθε κατηγορία καταστήματος)

Γεωργοί και ειδικευμένοι εργάτες στους τομείς της γεωργίας και της αλιείας

Για παράδειγμα, γεωργοί και ειδικευμένοι εργάτες στο γεωργικό τομέα και σε αλιευτικές επιχειρήσεις, εκτός της ιχθυοτροφίας. Κτηνοτρόφοι και ειδικευμένοι εργάτες στον τομέα της κτηνοτροφίας. Δασικά και εξομοιούμενα επαγγέλματα. Αλιείς και κυνηγοί

Βιοτέχνες και εργάτες σε επαγγέλματα βιοτεχνίας

Για παράδειγμα, βιοτέχνες και εργάτες σε επαγγέλματα εξόρυξης και οικοδομικών έργων (μεταλλωρύχοι, λατόμοι, πυροδότες και λιθοτόμοι, εργάτες οικοδομικών έργων και εξομοιούμενοι, βαφείς, κονιαστές προσόψεων οικοδομών και εξομοιούμενοι). Βιοτέχνες και εργάτες σε επαγγέλματα μεταλλουργίας, μηχανικών κατασκευών και εξομοιούμενοι (τεχνίτες χυτηρίων, συγκολλητές, λειητοποιοί, συναρμολογητές μεταλλικών ειδών και εξομοιούμενοι, σιδηρουργοί, κατασκευαστές εργαλείων και εξομοιούμενοι). Μηχανικοί και μηχανουργοί, μηχανικοί και εφαρμοστές ηλεκτρικών και ηλεκτρονικών μηχανημάτων, μηχανικοί ακριβείας σε μέταλλα και παρεμφερή υλικά, κεραμοουργοί, φουστές γυαλιού, εργαζόμενοι σε επαγγέλματα της βιοτεχνίας ξύλου, υφάσματος, δέρματος και παρεμφερών υλικών, βιοτέχνες και εργάτες βυρσοδεψίας και υποδηματοποιίας)

Χειριστές εγκαταστάσεων και μηχανημάτων και εργάτες συναρμολόγησης

Για παράδειγμα, χειριστές εγκαταστάσεων και σταθερών υλικών και εξομοιούμενοι (χειριστές εγκαταστάσεων μεταλλευτικών εκμεταλλεύσεων και εξόρυξης μετάλλων, χειριστές εγκαταστάσεων κατεργασίας μετάλλων, χειριστές εγκαταστάσεων υαλοργάνων και κεραμικής και εξομοιούμενοι, χειριστές εγκαταστάσεων ξυλουργικής και χαρτοποιίας, χειριστές εγκαταστάσεων επεξεργασίας χημικών ουσιών, χειριστές εγκαταστάσεων παραγωγής ενέργειας και εξομοιούμενοι, χειριστές βιομηχανικών ρομπότ). Χειριστές μηχανημάτων και εργάτες συναρμολόγησης. Χειριστές οχημάτων και βαρέων μηχανημάτων ανύψωσης και ελιγμών

Χειρώνακτες και ανειδίκεντοι εργάτες συντήρησης, εποπτείας και διακίνησης

Για παράδειγμα, πλανόδιοι πωλητές και εξομοιούμενοι, λουστραδόροι και άλλοι εργαζόμενοι σε επαγγέλματα του δρόμου (οικιακή και άλλου είδους βοήθεια, καθαριστές και χειριστές πλυντηρίων και στεγνωτηρίων, προσωπικό παροχής υπηρεσιών σε πολυκατοικίες, καθαριστές υαλοπινάκων και εξομοιούμενοι, κλητήρες, αχθοφόροι, φύλακες, θυρωροί, οδοκαθαριστές και εξομοιούμενοι χειρώνακτες). Χειρώνακτες στη γεωργία, στην αλιεία και εξομοιούμενοι. Χειρώνακτες στα μεταλλεία, στα οικοδομικά και δημόσια έργα, στις μεταποιητικές βιομηχανίες και στις μεταφορές

Στρατιωτικοί

Δεν ασκούν αμειβόμενη δραστηριότητα, δεν αναζητούν εργασία

(για παράδειγμα, φροντίζουν το σπίτι)

Ανεργοί, αναζητούν εργασία

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ
ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ XXII
ΕΡΕΥΝΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ-
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗ ΤΩΝ
ΦΟΙΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ERASMUS

GR GRF D

FOR COMMISSION USE ONLY

Παρακαλούμε υπολογίστε το επίπεδο εισοδημάτων των γονιών σας σε σύγκριση με τη μέση κατάσταση που αφορά τα εισοδήματα στην πατρίδα σας

Σημαντικά υψηλότερο από το μέσο όρο ++ + 0 - -- Σημαντικά χαμηλότερο από το μέσο όρο

Ποιο είναι το υψηλότερο επίπεδο εκπαίδευσης ή/και κατάρτισης των δύο γονέων σας;
(μόνο μία απάντηση)

Πατέρας Μητέρα

Δεν τελείωσε το Δημοτικό, Απολυτήριο Δημοτικού

Απολυτήριο Τριτάξιου Γυμνασίου

Απολυτήριο Γενικού Λυκείου ή Εξατάξιου Γυμνασίου

Πτυχίο Ανώτερης Σχολής (ΚΑΤΕΕ κλπ.), Πτυχίο Τ.Ε.Ι., Πτυχίο Α.Ε.Ι.

Τριτοβάθμια εκπαίδευση με λήψη πτυχίου ή ισοδύναμος επαγγελματικός τίτλος

Το προσωπικό σας ιστορικό

Ηλικία έτη Τρέχον έτος σπουδών

Φύλο Αρσενικό Θηλυκό Οικογενειακή κατάσταση Ανύπανδρος (η) Παντρεμένος (η)

Αριθμός παιδιών 0 1 2 Περισσότερα

Το οικογενειακό σας ιστορικό

Αριθμός αδελφών (αγόρια και/ή κορίτσια) 0 1 2 Περισσότερα

Σπουδάζουν ή έχουν σπουδάσει στην τριτοβάθμια εκπαίδευση; Ναι Όχι

Σπουδάζουν ή έχουν σπουδάσει στο εξωτερικό; Ναι Όχι

Στη διάρκεια της περιόδου σας στο ERASMUS, πόσα παιδιά συντηρούσαν οι γονείς σας; (υπολογίστε και τον εαυτό σας, αν χρειαστεί) 0 1 2 Περισσότερα

Είστε το πρώτο μέλος της οικογένειάς σας που σπουδάζει στο εξωτερικό; Ναι Όχι

Ευχαριστώ για τη συνεργασία σας.

Μην ξεχάσετε να επιστρέψετε αυτό το ερωτηματολόγιο αφού το συμπληρώσετε το αργότερο έως τις **16.12.1998**.